

Vysoká škola CEVRO Institut

**Druhý život Emila Háchy – Mediální obraz E. Háchy v
poválečném období**

Diplomová práce

Praha, 2013

Adéla Parkanová

Vysoká škola CEVRO Institut

Katedra: OMOD

Název studijního programu: Mgr.

Název oboru: Politologie

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Michal Pehr, Ph.D.

Diplomová práce

Druhý život Emila Háchy – Mediální obraz E. Háchy v poválečném období

Praha, 2013

Adéla Parkanová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedenou literaturu a prameny.

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, PhDr. Michalu Pehrovi, Ph.D., za laskavý přístup a cenné připomínky k jejímu zpracování.

Adéla Parkanová

1. Obsah:

1. Obsah práce.....	4
2. Resumé.....	5
3. Resume.....	6
4. Úvod.....	7
5. Životopis Emila Háchy.....	9
I. Dětství a mládí.....	9
II. Do zvolení prezidentem.....	10
III. 1938 – 1945 - Háchova nejtěžší léta.....	13
6. Emil Hácha v médiích 1945 – 1955.....	32
I. Medializace konce Háchova života.....	32
II. Háchovština.....	35
III. Deníky a Emil Hácha.....	36
IV. Emil Hácha v pamětech.....	43
7. 60. léta – snaha o revizi pohledu na skutečnost?.....	45
8. Rok 1989 a změna obrazu Emila Háchy?.....	48
9. Závěr.....	51
10. Přehled použitých pramenů.....	53
11. Příloha č. 1.....	56
12. Příloha č. 2.....	57
13. Příloha č. 3.....	58
14. Příloha č. 4.....	59

2. Resumé

Cílem této diplomové práce je postihnout vývoj obrazu protektorárního prezidenta Emila Háchy v tištěných a později i elektronických médiích. Je zkoumáno časové období let 1945 – 1955, krátká etapa v letech 1968/1969 a zmapován základní vývoj tématu po r. 1989. Pro pochopení konkrétních mediálních výstupů bylo nutné do textu zahrnout také rozsáhlou životopisnou kapitolu.

Diplomová práce v celku nastiňuje změnu charakteru a také míru medializace E. Háchy v průběhu zmiňovaných období, přímo i nepřímo cituje nejen z dostupné literatury, ale především z dobového tisku.

V úvodu jsou stanoveny základní otázky zkoumaného tématu, v závěru uvedeno shrnutí tématu, které zároveň na úvodní otázky odpovídá.

2. Resume

The aim of this thesis is to describe the development of image of President Emil Hacha in printed and later also in electronic media. It examined the time period 1945 - 1955, a short period in the years 1968/1969 and charted the development of the basic theme after 1989. To understand the specific media outlets, it was necessary to include an extensive biographical chapter.

This thesis outlines the whole change in the nature and the degree of media coverage E. Hacha during the mentioned periods. There are direct and indirect quotes not only from available literature, but mainly from the press.

The introduction identifies the basic questions of examined topic, at the end is mentioned a summary of the topic, which also corresponds to the initial question.

4. Úvod

Hlavním tématem diplomové práce je postihnout vývoj obrazu Emila Háchy v tisku a dalších médiích po jeho smrti podle aktuálních politických podmínek v Československu, resp. v České republice. O život E. Háchy se začali historici a badatelé zajímat především po r. 1989, který jim umožnil nahlížet nové skutečnosti a nabízet čtenářům nové pohledy, které pomohly částečně revidovat Háchovo zařazení do skupiny kolaborantů s nacismem či politických zrádců. Největším přínosem na tomto poli je literatura Tomáše Pasáka, Víta Machálka, Josefa Tomeše a ve spoluautorství také Roberta Kvačka a Dušana Tomáška. Ze všech uvedených studií je v této práci citováno především v životopisné kapitole o Emilu Háchovi. Uvedená literatura se však téměř nezabývá tím, jak se k působení prezidenta Háchy stavěla média v průběhu času a v různých politických podmínkách. Tato skutečnost byla hlavní motivací ke zvolení tohoto tématu diplomové práce. Vedlejší motivací byla pak stále panující kontraverze v souvislosti se jménem Emil Hácha a protichůdné názory na jeho politickou činnost v očích české veřejnosti, přestože je v současnosti možné vysledovat trend obhajující či vysvětlující jeho kroky. Téma vybízí čtenáře také k obecnému zamyšlení nad tím, jak silně mohou masová média ovlivnit smýšlení veřejnosti a leckdy dezinterpretovat či zamlčovat fakta. Zkreslený obraz o událostech či osobnostech trvajících dlouhá desetiletí je pak téměř nemožné veřejnosti poopravit nebo vyvrátit.

Kromě literatury je v diplomové práci čerpáno především ze soudobých tiskovin. Prameny jsou citovány z výstřižkového archivu Ministerstva zahraničních věcí uloženého v Národním archivu v Praze, z Archivu Kanceláře prezidenta republiky a z fondů Parlamentní knihovny. Současná Háchova medializace je pokryta především z webových stránek českých veřejnoprávních médií.

Jako metoda pro výzkum byla v práci užita diskurzivní analýza. Její podstatou je nejprve rozbor obsahu studovaných pramenů a následně vyvození shrnujících závěrů plynoucích z užitého jazyka. V tomto konkrétním případě je základním vymezením otázka, zda -a případně jak- se měnil obraz protektorátního prezidenta Emila Háchy v médiích po jeho smrti především v závislosti na typu politického režimu, který v dané době v Československu, příp. v České republice fungoval. Studovaným obdobím je především těsně poválečná etapa, období po r. 1948 do pol. 50. let 20. století, období krátkého politického uvolnění a zrušení cenzury kolem r. 1968 a částečně také období po r. 1989. Bez předchozího studia uvedeného tématu lze předpokládat, že mezi lety 1945 – 1948 panovala v tisku rozmanitost a svoboda

vyjadřování na adresu E. Háchy a že toto období zakončila radikální změna politického režimu v únoru r. 1948, kdy byla zavedena cenzura. Určitou změnu trendu lze předpokládat v druhé polovině 60. let v souvislosti s politickým a kulturním uvolněním a nakrátko také zrušením cenzurní povinnosti. Období po r. 1989 lze obecně charakterizovat jako etapu hledání a odhalování nových skutečností a rozkvětu literárních zdrojů. Na otázku, zda jsou tyto předpoklady v souvislosti s E. Háchou pravdivé, by měla dát odpověď tato diplomová práce.

5. Životopis Emila Háchy

„Nemohlo mne potkat nic bolestnějšího. Žil jsem se svou ženou dlouhá léta, od dětství jsme často bývali spolu, znal jsem její dobrotu, ale teprv teď si uvědomuji plně její krásné vlastnosti. Všude mi schází...Čeká mne už jen živoření, a kdybych neměl dceru, která sama má smutný osud, přál bych si brzký konec...“¹ V r. 1938 zažívá Emil Hácha bolest nad ztrátou své milované manželky Marie. Ovládla ho skepse hraničící s nechutí k dalšímu životu. V tu chvíli Hácha zdaleka netuší, jaké zvraty se v jeho životě v nejbližších měsících a letech odehrají. A že pocit bezradnosti a hluboké skepse nebude zažívat jen v rovině soukromé, ale i pracovní a dokonce veřejné.

I. Dětství a mládí

12. července 1872 přichází v Trhových Svinech na svět Emil Dominik Josef Hácha jako prvorozený syn Marie a Josefa Háchových.² O dva roky později do rodiny přibyl ještě syn Theodor Josef.³ Jedním z nejdůležitějších pilířů, jaké mohli rodiče oběma synům vštípit do života, byl kromě katolické víry vztah ke vzdělání, což se projevilo zejména u staršího syna, který díky svým schopnostem mohl nastoupit rovnou do druhé třídy obecné školy.⁴ V deseti letech byl přijat do primy Jirsíkova gymnázia v Českých Budějovicích a opouští tak rodné Trhové Sviny, o kterých o mnoho let později píše: „...třebaže strávil jsem v Trhových Svinech jen svá šťastná dětská léta, utkvělo mi mé rodné město hluboko v paměti nejen z příčin ryze osobních, nýbrž i pro zvláštní půvab vážného, téměř přísného podhorského kraje a neméně pro zajímavý ráz mých zdatných krajanů.“⁵ Během gymnaziálních studií Emil Hácha rozvíjí své všestranné nadání, věnuje se hudbě, literatuře, sportu, studuje cizí jazyky, zajímá se o veřejné dění. Tím si získává respekt vyučujících a platí za výborného studenta. Proto také pro něho není problém obstát během následných studií na právnické fakultě české univerzity v Praze a v r. 1895 – 1896 složit tři rigorózní zkoušky a být tak promován na doktora práv.⁶

Po studiích vstoupil Emil Hácha do advokacie, kde měl zprvu na starosti správu církevních

1 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 62. ISBN 80-901564-6-0

2 Tamtéž s. 14.

3 Theodor Josef Hácha (1874-1957), bratr E.Háchy, konstruktér a překladatel. Po únoru r.1948 persekuován.

4 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers, 2007. s 14. ISBN 978-80-87067-04-8

5 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 20. ISBN 80-901564-6-0

6 Tamtéž s 24.

statků. Náplň této práce však nebylo to, po čem Hácha toužil, proto se snažil všemožně z této služby vystoupit. Podařilo se mu to v r. 1898, kdy byl přes své mládí a relativní nezkušenost, ale díky výbornému renomé přijat jako koncipista do Zemského výboru Království českého, což byl vrcholný samosprávný úřad, výkonný orgán českého zemského sněmu zakládající si na vysoké úrovni svých zaměstnanců – právníků.⁷ Tento okamžik se stal klíčovým pro další Háchův kariérní postup v oblasti práva a posléze i vrcholné státní služby.

Emil Hácha v této době nebyl však jen vynikajícím znalcem práva, byl také člověkem, a to člověkem citlivým a naplno své city prožívajícím, jak dokazují milostné básně, které psal. Už za dob svých právnických studií se sblížil se sestřenicí Marií Klausovou, se kterou ho pojil především zájem o hudbu, literaturu a společný pohled na život. Přesto jejich vztah zůstal několik let pouze přátelstvím. S Marií se tak oženil až v r. 1902, kdy si vybudoval jistou existenci a stal se vicesekretářem zemského výboru.⁸ Manželům Háchovým se rok po svatbě narodila jediná dcera Milada, později provdaná Rádlová.⁹ „*Kdo zpívá, nemá v srdci zlo*“, tvrdil na adresu své manželky Hácha. Ta vynikala pěveckými schopnostmi, z důvodu nemoci se však zpěvu nemohla věnovat profesionálně.¹⁰ Manželka Marie bezpochyby hrála v Háchově životě nezastupitelnou roli a byla pilířem, o který se mohl opřít. Dokazují to jeho vlastní slova, pronesená v roce jejího úmrtí, 1938: „*Moje manželství bylo největším štěstím mého života. Žili jsme s ženou jenom pro sebe. Byli jsme vlastně samotáři, stačili jsme si. Byla to vzácná, nenáročná, obětavá a oddaná žena.*“¹¹ Řízením osudu však už nemohla Marie Háchová stát po boku manžela ve chvílích nejtěžších, které přišly pár měsíců a let po jejím odchodu.

II. Do zvolení prezidentem

Následujících téměř čtyřicet let bylo pro Emila Háchu z hlediska pracovního velmi plodných. Díky svým schopnostem a nasazení se rychle vypracoval mezi právnickou elitu tehdejšího Československa a zaujmul jeden z nejvyšších ústavních postů. Nezůstal však jednostraně zaměřen jen na právo. Naplno rozvíjel své básnické umění, překládal literaturu, pěstoval turistiku, zajímal se o hudbu a výtvarná díla.

7 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 28. ISBN 80-901564-6-0

8 Tamtéž s. 30.

9 Milada Háchová-Rádlová (1903-1989), jediná dcera E.Háchy. Během prezidentského působení stála Háchovi po boku.

10 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s 16. ISBN 978-80-87067-04-8

11 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 57. ISBN 80-901564-6-0

V r. 1903 tak vychází ve spolupráci Theodora a Emila Háchových překlad *Tří mužů ve člunu* od Jeroma Klapky Jeroma a také Kiplingovy *Povídky z Indie*, které přeložil Emil Hácha už bez bratrovy pomoci.¹²

Je zaměstnán u zemského výboru a usilovně se vzdělává nad rámec svých služebních povinností. „*O mnohých u zemského výboru platilo právem, že jsou dobrými, ano velmi dobrými juristy, ale dr. Hácha byl právník z boží milosti, překvapoval svou důkladnou znalostí práva, svou neobyčejnou bystrostí, pronikavostí a duchaplností*“¹³, pronesl ve svých pamětech o Háchovi Antonín Klášterský.

V r. 1913 rakouské mocnářství posílilo centralistické snahy a v důsledku toho byl zemský výbor rozpuštěn. Přesto však mohla nadále pracovat Zemská správní komise, kde Hácha působil do r. 1916. Tento rok se tak pro něj stal po pracovní stránce zásadním, stal se totiž soudcem Nejvyššího správního soudu, který sídlil ve Vídni a dokonce byl jmenován dvorním radou.¹⁴ O dva roky později, tedy v čase, kdy vznikalo samostatné Československo, na jednu stranu Hácha sdílel s ostatními radost z jeho ustavení, na druhou stranu si však díky své prozíravosti dokázal uvědomovat negativa z toho vyplývající. Aniž sám ještě mohl tušit svou budoucnost na poli politiky, odhadl nejen potíže, jaké budou provázet soužití Čechů a Slováků v jednom státě, ale i navýsost složité postavení nově vzniklé republiky v mezinárodním soužití.¹⁵ O dvacet let později, v r. 1939, k tomu poznamenal: „*Stál jsem opodál tehdejšího historického dění, ale moji radost z našeho historického úspěchu kalila týravá obava, zda jsou dány všechny vnější a vnitřní záruky trvalosti naší tehdejší výhry.*“¹⁶ Háchovy zmiňované odhady budoucího politického vývoje svědčí bezpochyby o jeho smyslu pro politiku, ačkoliv sám se v ní v této době ještě zdaleka neangažuje a jeho doménou je právo.

Po svém návratu z Vídně do Prahy v r. 1918 rozvíjí svou skepsi k samostatné československé státnosti ještě dál, když se u tehdejšího premiéra Karla Kramáře snaží prosadit formu federace, ve které by vedle sebe koexistovali Češi, Slováci a nová forma bývalého Rakousko – Uherska.¹⁷

I nadále však Emil Hácha pokračuje – a to velmi úspěšně – v kariéře elitního právníka. Na konci r. 1918 je jmenován tzv. senátním prezidentem nyní už československého Nejvyššího

12 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha : Věrité, 2008. s. 19. ISBN 978-80-87129-12-8

13 Tamtéž s. 20.

14 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers, 2007. s. 16. ISBN 978-80-87067-04-8

15 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí : Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. s. 42. ISBN 80-901564-6-0

16 Tamtéž.

17 Tamtéž s. 43.

správního soudu a hned o několik málo měsíců později se stává jeho druhým prezidentem, zastává tedy druhou nejvyšší pozici v této instituci, aby o dalších šest let později, v r. 1925, byl jmenován do funkce prvního prezidenta¹⁸, což se u veřejnosti právnické i jiné setkává s kladným ohlasem: „*Upřímně se raduji, že tento nejvyšší úřad, určený pro hájení práva a spravedlnosti, byl svěřen Vám, muži charakternímu, odborníku na slovo vzatému, který zasvětil svůj život hlubokému studiu práva, aby ovoce své neúporné práce poskytoval na místech vynikajících k dobru obecnému,*“¹⁹ napsal ve své gratulaci Emilu Háchovi po jeho jmenování vyšehradský probošt František Zapletal. Je víc než zřejmé, že tak rychlého a strmého kariérního postupu na samotnou špičku správního soudnictví mohl Hácha docílit jedině svými mimořádnými schopnostmi a také zapálením pro oblast práva.

Svědčí pro to i Háchovo jmenování členem stálého rozhodčího soudu v Haagu nebo členství v právní radě Československé republiky.²⁰

Kromě působení na soudcovském postu se Emil Hácha věnoval také publikační činnosti. Vedle odborných článků v právnických časopisech je třeba zmínit publikaci *O stavebním konsensu* či *Dohled vyšších instancí samosprávných na hospodářství v okresech a obcích*.²¹ V pozdější době se podílel na vydání Slovníku veřejného práva československého nebo knihy *Nejvyšší správní soud*, ve které se už v r. 1933 zamýšlí nad ohrožením právního státu a demokratického uspořádání, které vychází z fašistických či komunistických režimů.²² Vedle toho Hácha přednášel na Karlově univerzitě především správní právo a soudnictví a vydal také sbírku básní *Omyly a preludy*.

„*Jeho nálezy a jiné elaboráty vynikaly vždy neobyčejným uspořádáním, plastickým vyjadřováním a zvláštní výstavbou, která upomínala mne často na architektonické výtvary klasické školy výtvarné,*“²³ okomentoval později Jiří Havelka Háchův styl psaní, ve kterém se zřejmě snoubil strohý právnický jazyk s poetickým vyjadřováním.²⁴

18 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s 17. ISBN 978-80-87067-04-8.

19 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí : Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. s. 45. ISBN 80-901564-6-0.

20 Tamtéž.

21 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers, 2007. s 18. ISBN 978-80-87067-04-8.

22 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha : Věrité, 2008. s. 23. ISBN 978-80-87129-12-8.

23 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí : Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. s. 47. ISBN 80-901564-6-0.

24 Tamtéž.

III. 1938 – 1945 – Háchova nejtěžší léta

Do roku 1938 se život Emila Háchy odvíjel až na drobné zdravotní potíže jeho i manželky Marie poklidně a šťastně. Z politického vývoje v sousedním Německu se sice už několik let dalo očekávat, že budoucnost (nejen) Evropy bude přinejmenším nejistá. Jen málokdo však dokázal odhadnout rozsah destrukce, která na svět i na mladé Československo během příštích měsíců a let dopadne. Emil Hácha se nad totalitními systémy zamýšlel hned po nástupu Adolfa Hitlera k moci v r. 1933 a jako bytostnému demokratovi a obhájci právního státu mu musela být nacistická diktatura zcela proti mysli. Hácha nebyl do r. 1938 politikem. Byl především právníkem a občanem, kterému příští osudy Československa ležely zcela jistě na srdci. Ale zřejmě ani on ani jakýkoliv jiný bystrý pozorovatel si na začátku r. 1938 nedokázal představit, že za několik málo měsíců bude podepsána Mnichovská dohoda a osud Československa tím bude velmi rychle zpečetěn.

Už začátek osudného roku 1938 byl pro Háchu těžkou zkouškou, a to v rovině soukromé. V únoru mu umírá milovaná manželka Marie, se kterou prožil 36 let naplněného života. Pro Háchu i jeho dceru je to obrovská tragédie, se kterou se vypořádávají velmi obtížně. „*Zasuta mrtvými troskami naděje mizí stopa, již touha má spěchávala k ní, tuším, že rozsčvělá spočívá v náruči cizí, kdysi má radost a přelud můj poslední,*“²⁵ píše Hácha v dopise. V tu chvíli Emil Hácha, chystající se po dlouholeté službě státu k odchodu na odpočinek, pravděpodobně zdaleka netuší, že mu osud přichystal další zkoušky svou tíhou minimálně srovnatelné s manželčinou smrtí. Závažnost mezinárodněpolitické situace roku 1938, a to v polovině září, však velmi zřetelně vnímá: „*Co se děje u nás a ve světě denně mne utvrzuje v mínění, že dojde buď k válce nebo k řezu pro nás bolestnému.*“²⁶ Jak blízko byl v tu chvíli Emil Hácha pravdě. Úvahy ho pak vedou zpět k Masarykovi a jeho pojetí československé samostatnosti, které před dvaceti lety oponoval, a to za doprovodu dle jeho názoru nekritického vyzdvihování Masarykových zásluh především ve vysílání Československého rozhlasu.²⁷ Lze se tedy nyní s odstupem mnoha let zamýšlet nad tím, zda by ono soustátí, které Hácha po rozpadu Rakousko-Uherska navrhoval Karlu Kramářovi, nesehrálo pozitivní roli a nedokázalo blížící se československé tragédii zabránit.

Napětí v r. 1938 sílilo nejen vně hranic ČSR, ale také v Sudetech. Hácha byl v červnu ministerským předsedou Milanem Hodžou požádán, aby spoluvyjednával se zástupci

25 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. s. 64. ISBN 80-901564-6-0

26 Tamtéž.

27 Tamtéž s. 66.

Sudetoněmecké strany snažící se prosadit své požadavky, zejména získání tzv. národnostního statutu pro Němce v pohraničí.²⁸ Shoda či kompromis mezi henleinovci a československou vládou však nebyla nalezena. Hácha v tyto okamžiky čekal na pomoc a podporu zejména Anglie, zároveň však zažíval deziluzi z jejího lhostejného postoje k problémům střední Evropy.²⁹

29. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda, která okleštila Československo o značná pohraniční území a ukončila etapu tzv. I. republiky. Ve funkci československého prezidenta je stále ještě Edvard Beneš, který váhá, zda tento diktát ze strany Německa, Itálie, Anglie a Francie přijmout či se proti němu postavit. Ocitá se v analogicky podobné situaci, která nemine jeho následovníka v noci na 15. března dalšího roku.

Beneš si je vědom vážnosti situace, která by při odmítnutí Mnichova mohla znamenat krveprolití. Chce zachovat situaci klidnou, proto na Mnichovskou dohodu nepřichází žádná oficiální reakce ze strany Československa, a tak se novým podmínkám podvoluje. Veřejnost však tuto rezignaci přijala rozporuplně.³⁰ Beneš pod tíhou situace 5. října rezignuje a 22. téhož měsíce dokonce opouští republiku, což mu mnozí nemohou zapomenout a volají dokonce po soudním procesu, protože měl podle nich způsobit zánik státu.³¹ Atmosféru po Mnichovu vyjádřil výstižně Karel Čapek: „*Zlé, hrozné časy valí se na těžce zkroušenou zemi. Je nám žítí a trpětí pod zlou a hroznou krizí evropského svědomí.*“³² Na pořad dne se v tuto chvíli dostává hledání nového prezidenta. V tomto okamžiku se začíná odvíjet nová a závěrečná etapa života Emila Háchy.

Ve veřejných debatách jsou zmiňována různá jména kandidátů na prezidentskou funkci. Pozornost zejména Rudolfa Berana a Milana Hodži se nakonec upne k Emilu Háchovi, který se jeví jako ideální kandidát. Mezi politiky a odbornou veřejností je všeobecně přijímanou a uznávanou osobností, s apolitickou minulostí, vysoký státní úředník s nevšedním kulturním rozhledem a znalostí práva. „*My všichni jsme ho pokládali za nejvhodnější osobu ve všech směrech,*“³³ uvedl později Rudolf Beran. Prokop Drtina se v této souvislosti vyjádřil ve smyslu, že „*tím, že politici sáhli po nestraníkovi a po osobě prezidenta Nejvyššího soudu,*

28 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 64. ISBN 80-901564-6-0.

29 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha: Věrité, 2008. s. 24. ISBN 978-80-87129-12-8.

30 LIŠKA, Vladimír. *Causa Edvard Beneš*. 1. vyd. Olomouc: Fontána, 2005. s. 117. ISBN 80-7336-219-8.

31 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991, s. 66. ISBN 80-7031-612-8.

32 PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. s. 9. ISBN 80-85809-88-5.

33 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998, s. 69. ISBN 80-901564-6-0.

nepochybně chtěli zdůraznit, že přese všechno přizpůsobování nacistickému dominujícímu postavení ve střední Evropě jsou rozhodnutí udržet u nás právní řád i spravedlnost demokratického státu...“³⁴ Že se tato myšlenka udrží spíš v rovině symbolické a méně už reálné, opět tušil málokdo. Kdo nejvíc si uvědomoval realitu ve své syrové opravdovosti, byl možná samotný Hácha, kterému se do přijetí kandidatury na nejvyšší státnický post zdaleka nechtělo. Plánoval odejít do penze, avšak čím víc chtěl svůj profesní život ukončit, tím víc cítil tlak, aby kandidaturu přijal. Nejlépe Háchovo rozpoložení vyjádří jeho vlastní slova, adresovaná Ladislavu Feierabendovi: „*Je mi 66 let, připravoval jsem se na odpočinek a těšil jsem se na něj. Místo toho mám být prezidentem republiky v dnešních těžkých dobách, v nichž se neví dnes, co vše může být zítra. Je to velká oběť, ale přinesu ji, je-li to nutné v zájmu národa a státu.*“³⁵ Z těchto vět i z celkové rozladěnosti z celé situace je nanejvýš patrné, že Hácha dokázal dobře odhadnout, jakým směrem se bude budoucnost Československa ubírat a že jeho role v ní bude přinejmenším složitá. Mnoho hodnotitelů ji v budoucnu nazve dokonce tragickou. Snad cítil i značnou vlastní nejistotu, zda se k prezidentskému úřadu hodí. Přesto lze v jeho větech nalézt také stopy hluboké oddanosti a pokory k vlasti a národu, ze kterého on sám vzešel. Je možné, že sám v tu chvíli doufal a věřil, že svým stoprocentním nasazením, tak jak byl zvyklý z předchozího působení, dokáže alespoň zmírnit dopady nacistické rozpínivosti.

Emil Hácha byl do této chvíle známý mezi právníky a vysokými státními úředníky. Méně už však mezi širokou veřejností.³⁶ To ale nebylo v danou chvíli rozhodující. Navrhovatelé jeho jména byli přesvědčeni o tom, že je akceptovatelný pro Čechy i Slováky a že to bude pro Adolfa Hitlera jasný signál, že přese všechna příkoří je československý stát stále schopen fungovat a volit si své politické elity.

Hácha nakonec s kandidaturou na nejvyšší post s dávkou sebezapření souhlasil. Volba hlavy státu byla Národním shromážděním naplánována na 30. listopad 1938. Parlament ještě pár dní předtím stihl odsouhlasit zákon o autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi.³⁷ „*V den prezidentské volby měly pražské ulice sváteční ráz. Na Smetanově náměstí, kudy procházel průvod nového presidenta, hořela světla. Ticho vládlo na celém prostranném náměstí.*“³⁸

34 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1. vyd. Hradec Králov : Kruh, 1991, s. 66. ISBN 80-7031-612-8.

35 Tamtéž s. 67.

36 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995, s. 8. ISBN 80-85821-30-3.

37 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha: Věrité, 2008, s. 25. ISBN 978-80-87129-12-8.

38 Tamtéž.

„Počet 272 hlasů převyšuje třípětinovou většinu při volbě přítomných, která činí 187 hlasů, z nich pak 58 jsou hlasy slovenských členů Národního shromáždění, takže jménu dr Emila Háchy dostalo se z předepsaného počtu přítomných ke zvolení potřebného počtu hlasů jak podle ústavní listiny, tak podle zákona o volbě a konečně i podle ústavního zákona o autonomii Slovenskej krajiny. Je tedy prezidentem republiky zvolen dr Emil Hácha,“³⁹ konstatoval předseda dolní sněmovny Jan Malypetr na společném zasedání obou komor Národního shromáždění těsně po provedení volby. Emil Hácha byl tak drtivou většinou hlasů z celkových 313 přítomných zákonodárců zvolen prezidentem republiky. Nový prezident následně složil slib, jehož obsah, který se v době mezinárodního klidu nezdá ničím tolik výjimečným, v pohnuté době dostává naopak hlubší obsah a u poslanců a senátorů tato prostá slova vyvolávají v r. 1938 dlouhý potlesk: *"Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů."*⁴⁰ Pro Emila Háchu to není ani vnitropoliticky jednoduchá situace. Usedá na post, na kterém ještě před třemi lety vykonával své státnické povinnosti Tomáš G. Masaryk, jehož aureola je v očích široké veřejnosti nezpochybnitelná a permanentní. Právě Masaryk vytvořil na počátku nové Československé státnosti jakýsi prezidentský kult, kult něčeho, k čemu se upíná zrak očekávajícího národa, když je mu nejhůř. Tento úkol má nyní plnit Emil Hácha, ovšem v podmínkách nesrovnatelných s Masarykovými časy. Toho všeho si je nový prezident vědom a tak nepodléhá ani v nejmenším euforii ze svého téměř jednomyslného zvolení. Každou vteřinu si uvědomuje odpovědnost, kterou na sebe už v okamžiku souhlasu s kandidaturou vzal.

Jeden z prvních úkolů, se kterými byl Hácha ve funkci prezidenta konfrontován, bylo nalezení způsobu komunikace s představiteli Slovenska, které se nyní nacházelo v novém postavení. Z původního Československa se stalo Česko-Slovensko.⁴¹ Prezident si uvědomoval pravý stav věcí, tedy i to, že na Slovensku je silný proud prosazující jeho úplné odtržení od Českých zemí, který za tímto účelem neváhá spolupracovat s nacisty,⁴² zároveň ale nebyl narozdíl od svých dvou prezidentských předchůdců zastáncem myšlenky *čechoslovakismu*, proto si také dokázal Slováky v čele s předsedou autonomní vlády Jozefem Tisem během své vánoční návštěvy r. 1938 v Tatrách naklonit. Pozdější rozpad státu už ale odvrátit nemohl.⁴³

39 Poslanecká sněmovna PČR. *Digitální repozitář* [online]. Praha : Vystaveno roku 1995-2012 [cit 16.10.2012]. <<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/002schuz/s002001.htm>>.

40 Poslanecká sněmovna PČR. *Digitální repozitář* [online]. Praha : Vystaveno roku 1995-2012 [cit 16.10.2012]. <<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/002schuz/s002001.htm>>.

41 Nelze nevidět analogii s tzv. *pomlčkovou válkou*, která se mezi Čechy a Slováky rozhořela na počátku 90. let.

42 FEIRABEND, Karel Ladislav. *Politické vzpomínky I.* 2. vyd. Brno: Atlantis, 1994. s. 92. ISBN 80-7108-071-3.

43 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR.* 1. vyd. Praha: Věrité, 2008. s. 25. ISBN 978-80-87129-12-8.

Na Slovensku vzrůstalo napětí a touha Slováků po samostatnosti, k čemuž na jedné straně přispívala historická zkušenost malého, téměř vymizelého národa, žijícího po většinu své existence ve stínu silnějších sousedů, na straně druhé pak konkrétní destrukční činnost extremistů vycházející především z Hlinkovy ľudové strany. A zcela zásadní roli v otázce budoucnosti Slovenska hrály zájmy německé říše.

Tiso prezidenta během návštěvy přesto ujistil o přátelských vztazích a ten měl proto důvod vracet se do Prahy s pocitem, že situaci na Slovensku zachránil.⁴⁴ Tento dojem mu ovšem nevydržel dlouho. Prezident dostává nové a nové informace o stupňujících se separačních snahách. Dohody s českou vládou slovenští představitelé odmítali.⁴⁵ Hácha se proto rozhodl konat a v březnu r. 1939 odvolal z funkcí kromě ministrů Ďurčanského, Pružinského a Vanča také samotného Tisa a v zápleť jmenoval nový kabinet, v jehož čele stanul Jozef Sivák pověřený také řízením všech ostatních rezortů kromě ministerstva financí, do kterého byl jmenován Pavol Teplanský. Tato vláda je po pouhých dvou dnech Háchou nahrazena další, jejímž ministerským předsedou se stává Karol Sidor,⁴⁶ který projeví Háchovi a Československu loajalitu a přes značný tlak nacistické moci odmítne vyhlásit slovenskou nezávislost. Rozhlasové zpravodajství z těchto dní hovořilo jasnou řečí: „*Pán prezident použil svojho práva, ktoré mu dáva naša slovenská ústava, a odstránil zo slovenskej vlády ľudí, ktorí nevedeli uskutočňovať vznešený odkaz nášho veľkého otca Andreja Hlinku a ktorý porušili sľub vernej spolupráce, daný pánu prezidentovi na Slovensku.*“⁴⁷

Tyto Háchovy kroky velmi pobouří Hitlera, který má se Slovenskem své plány. Vůdce tak dává ultimátum, které však neadresuje legitimní politické reprezentaci, ale Tisovi: buď rozdělení státu mezi Německo, Polsko a Maďarsko nebo jeho samostatnost.⁴⁸ Tím se pro příštích šest let ztvrdila budoucnost nového Slovenského štátu a Slováci tak 14.3.1939 poprvé stojí na prahu vlastní - byť jen formální - samostatnosti, po které mnozí z nich toužili.

Nedlouho po svém zvolení prezidentem tak zažívá Emil Hácha první vážnou politickou krizi. A přitom ještě těsně po odtržení Slovenska netuší, že je tato krize mnohem vážnější a nepředstavuje ji jen „slovenský problém“.

Vojenské zpravodajství poskytlo české vládě 7. a 11. března zcela nové a zásadní informace,

44 RUBÍN, Jiří. TOMES, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha: Věrité, 2008. s. 27. ISBN 978-80-87129-12-8.

45 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. s. 27. ISBN 80-85821-303.

46 Tamtéž s. 28.

47 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 101. ISBN 80-901564-6-0.

48 Tamtéž.

zpravodajská zpráva hovořila jasně: na 12. a 13. března nacisté naplánovali vyvolat ve vybraných městech nepokoje a převzít nad nimi moc, 14.3. se dle jejich plánu mělo odehrát odtržení Slovenska a o den později pak německý okupační vpád do českých zemí.⁴⁹ Členové vlády však odmítali vzít tyto zprávy na vědomí, nevěřili jim. Reálný vývoj potvrdil, že se zpravodajci nemýlili. Je tedy možné, že by o uvedených informacích prezident neměl tušení?

Situace se Slovenskem je natolik vážná, že se Hácha rozhodl odjet vyjednávat do Berlína. Návštěvu si musel vyžádat, Hitler s ní souhlasil až ve chvíli, kdy už bylo Slovensko samostatné.⁵⁰ Pro prezidenta od tohoto momentu neexistujícího Československa nastaly osudové chvíle. S realitou byl konfrontován tvrdě a nesmlouvavě. Byl přesvědčením realista, dokázal vidět souvislosti, které mnozí nevnímali, přesto je pravděpodobné, že teprve na cizí půdě tváří v tvář Hitlerovi kladoucímu nesmlouvavá ultimáta si mohl plně uvědomit, jak tragickou chvílí těch několik hodin pro něj samotného i pro jeho stát bylo.

Do Berlína dorazil prezident se svým doprovodem před 22. hodinou 14. března. Nejdříve se setkal s německým ministrem zahraničí von Ribbentropem. Adolf Hitler spolu s H. Göringem, W. Keitelem a nadále von Ribbentropem přijal Emila Háchu v doprovodu ministra zahraničí Františka Chvalkovského až v 1 hodinu po půlnoci. V domnění, že hlavním tématem jednání je Slovensko, začal o něm Hácha hovořit sám.⁵¹ Vysvětlil vůdci svůj postup na Slovensku s odvoláním na platnou ústavu, první Hitlerova slova na toto téma se zdála být smířlivá, když řekl, že „jeho úmyslem vskutku je, aby český národ nerušeně žil.“⁵² Jakoby však vzápětí popřel, co řekl před malým okamžikem, obrátil svou rétoriku doslova naruby a emotivně české delegaci sdělil své rozhodnutí o obsazení českých zemí: „*Kdyby nebylo Československo na podzim minulého roku povolilo, byl by býval český národ vyhlazen. Nikdo by mi v tom nemohl zabránit... Také nyní jsou dvě možnosti: Pokud se český národ postaví na odpor, zakročím vůči němu s veškerou nelítostností. Proběhne-li obsazení klidně, zaručím českým zemím nejúplnější autonomii a svébytný život.*“⁵³

Hitler svými protichůdnými tvrzeními naprosto znevěrohodnil pravdivost svého výstupu. Je možné věřit člověku, který na jedné straně slibuje svou náklonnost, na straně druhé však klade otevřené ultimátum? Obsah Hitlerových slov o plánovaném obsazení Čech a Moravy byl pro

49 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991. s. 68. ISBN 80-7031-612-8.

50 Tamtéž s. 69.

51 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 63. ISBN 978-80-87067-04-8.

52 Tamtéž.

53 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 107. ISBN 80-901564-6-0.

prezidenta Háchu očekávajícího diskusi na slovenské téma natolik šokující, že jen těžko mohl přemýšlet, nakolik to vůdce německé říše myslí s Čechy dobře. Jak se má v takové situaci zachovat státník, kterému na srdci leží především blaho jeho země? Lze vůbec nějaký postup v takové situaci považovat za správný a jiný ne? Háchovy státnické zkušenosti byly do této chvíle zanedbatelné. A Hitler mu jasně vytyčil jen velmi omezený prostor, ve kterém se mohl pohybovat. Nebyl v podstatě žádný. To u něj způsobilo šok a zdravotní kolaps, ze kterého mu pomohl až zásah Hitlerova osobního lékaře.

Emil Hácha stojí tedy před rozhodnutím, zda se podrobit Hitlerově rozpínavé vůli a ušetřit české obyvatelstvo masakru nebo jít do rizika vojenského konfliktu, jehož úspěšnost vzhledem k německé zbrojní převaze a několikahodinovému času na přípravu defenzivy byla prakticky vyloučená. Toho všeho si byl prezident Hácha vědom. Věděl, že i kdyby vydal československé armádě rozkaz k obraně země, nemohl by tento boj vyhrát, a jediné, co by takový konflikt přinesl, by byly jen ztráty na českých životech. Háchovy státnické zkušenosti sice byly mizivé, ale i přes tento fakt a přes šok, který po Hitlerově sdělení utrpěl, se dokázal rozhodnout racionálně. Ač byl součástí jeho doprovodu ministr zahraničí Chvalkovský, byl prezident odkázán v nejtěžších chvílích jen na svůj vlastní úsudek.

Ani ne tak Hitlerův hysterický výstup, jako spíš Göringova neúprosná slova dovedla prezidenta k rozhodnutí podrobit se nacistické vůli. Hácha posléze na Göringa vzpomíná: „...*On mi jakoby měkce domlouval, je-li opravdu třeba a nutno, aby celá ta krásná historická Praha, das wunderschöne Prag, byla v několika hodinách srovnána se zemí, aby do povětří vyletělo to všechno...to všechno jen proto, že nechcete nebo nemůžete pochopit führera, který si přeje, aby tisíce mladých českých lidí neztratily svůj život v marném odporu zbytečně...*“⁵⁴ Nacisté pro vyjednávání zvolili formu emotivního vydírání - oni by přece rádi byli přáteli, ale česká zpupnost jim to nedovoluje a právě proto jsou Čechy nuceni k výhrůžkám. Žádného vlastence – a byl jím bezesporu i Emil Hácha – nemůže nechat představa bombardované Prahy klidným. Pod tíhou Göringových slov proto prezident po více než 4 hodinách sofistického nátlaku s vědomím a souhlasem české vlády, jíž škrtnutím příslušných slov vyloučí z odpovědnosti, podlehl a podepsal dokument, podle něhož „...*v zájmu definitivního uklidnění vkládá s plnou důvěrou osud českého národa a země do rukou Vůdce Německé říše.*“⁵⁵

54 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 109. ISBN 80-901564-6-0.

55 UHLÍŘ, Jan B. *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. s. 84. ISBN 978-80-7360-675-6.

Adolf Hitler by si bezpochyby otevřel dveře k českému území i bez Háchova podpisu. Takto ale mohl své kroky lépe ospravedlnovat před mezinárodní veřejností. Emil Hácha zase zabránil zbytečnému ničení a zabíjení. Zisk tedy tento dokument přinesl oběma stranám, přestože lze jeho platnost z hlediska práva velmi snadno zpochybnit.

Hitler sice deklaroval, že začne obsazovat česká území 15.3. v 6 hodin ráno, faktická okupace však začala už den předtím večer. Až na několik drobných incidentů proběhl vpád německých jednotek do Čech a na Moravu klidně.⁵⁶ Prezident Hácha neměl v Berlíně na vybranou. Vybíral ze dvou špatných řešení to méně špatné, díky čemuž zabránil bombardování Prahy. Přesto jeho berlínský podpis posloužil o 6 let později jako záminka k nařčení z kolaborace, která nakonec zpečetila jeho osud.

Zpečetěn byl definitivně také osud Čechů, Moravanů, Slováků a Rusínů a jejich úsilí o společné soužití v demokracii. Tradice první republiky byla přerušena už Mnichovskou dohodou. Po německé okupaci ale měla být zapomenuta na další desítky let úplně. Češi si v neklidném 20. století měli prožít nesnadný osud malého národa žijícího vedle mocnějších sousedů hned dvakrát. Německá epizoda byla tou první zkušeností a především díky sebezničujícím válečným plánům samotného říšského kancléře trvala „pouhých“ šest let. Přestože měl český národ jako druhořadá rasa podle německých plánů zmizet z mapy Evropy během krátké doby, povedlo se mu i díky průmyslové vyspělosti, z níž německé hospodářství značně těžilo, přežít. Zda Emil Hácha měl v kritických březnových dnech r. 1939 prostor vracet se ve vzpomínkách ke svým úvahám o ideálním státním uspořádání Čechů a Slováků o 20 let zpět, není nic známo. Dnes se můžeme teoreticky zamýšlet nad tím, jak by Hitler naložil s územím, které by tvořila kdysi Háchou prosazovaná rakousko-česko-slovenská federace, a jaké výhody či rizika by tento model pro český národ představoval. Jisté je, že Češi stáli v r. 1939 na prahu nelehkého údobí. Ani relativně čerstvá zkušenost s prvním světovým konfliktem a následně přijatá opatření nedokázala zajistit v Evropě i ve světě mír. Představitelé světových mocností té doby nejevili o problémy, které se jich bezprostředně nedotýkaly, zájem a do poslední chvíle nevěřili, kam až je Adolf Hitler schopen ve své touze vládnout světu zajít. Spouštěcím momentem finálního pochopení vážnosti středoevropské situace neměl být ani vpád německých okupantů do Čech a na Moravu a následné vyhlášení *Protektorátu Čechy a Morava* 16.3.1939.

Ze strany Anglie, Francie a Sovětského svazu zazněla sice slova nesouhlasu až protestu⁵⁷,

56 PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. Vyd.neuvedeno. Praha: Práh, 1998. s. 29. ISBN 80-85809-88-5.

57 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1.vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991. s. 71. ISBN 80-7031-612-8.

vojensky si však proti Hitlerovi netroufl zasáhnout nikdo. V důsledku nedostatečné informovanosti běžní Francouzi dokonce častují Háchu označením „zrádce“.⁵⁸

Nově ustavený nerovný vztah Čechů a Němců předznamenal už samotný Háchův návrat do Prahy, který nacisté zorganizovali tak, aby to byl právě nacistický vůdce, kdo bude na Pražském hradě vítat prezidenta porobeného státu, a ne naopak. Ponížení Háchy i českého národa bylo v tomto okamžiku pokračováním dějinné kapitoly započaté Mnichovskou dohodou. Od vzniku samostatného Československa uplynulo dvacet let. Pocity mnohých Čechů vyjádřil Emil Hácha v rozhlasovém projevu potom, co se na Pražském hradě setkal s Adolfem Hitlerem, který státnímu prezidentovi slíbil ochranu českého národa, pokud bude dostatečně loajální německé říši: „...Nyní po dvaceti letech vidím, ke svému zármutku, že tehdejší mé obavy nebyly bezdůvodné. Ukázalo se, že to, co jsme pokládali za řešení, jež přetrvá věky, bylo jen nedlouhou epizodou našich národních dějin..“⁵⁹ Tímto vyjádřením se prezident v duchu vracel ke svým starým úvahám, ve kterých zpochybňoval zformování samostatného československého státu jako ideálního řešení. Ve svém projevu se snažil občany přes vážnost situace i povzbudit: „Mám pevnou naději, že náš národ i v novém státoprávním poměru může dospět ke klidnému a úspěšnému životu a že může dosáhnouti velkého rozkvětu..“⁶⁰ Hácha jistě mýnil tato svá slova vážně, otázkou je, do jaké míry mohla v rozjitřené atmosféře mezi obyvatelstvem padnout na úrodnou půdu. Příjezd německých jednotek do českých měst musel být pro většinu Čechů stejným šokem, jako byla sovětská okupace o třicet let později. Přesto je bezesporu povinností státníka v kritických okamžicích dát národu najevo, že situace není bezvýchodná, ať už je realita jakákoliv.

Tento Háchův projev se ještě s kritikou londýnského politického exilu nesetkal. Naopak je pravděpodobné, že Háchův exilový protějšek E. Beneš měl pro komplikovanost nové situace pochopení. „Co měl ten starý člověk dělat, když ho Chvalkovský zatáhl do takové situace? Ten je vinen a v druhé, vlastně základní řadě, je vinen Mnichov... My nemůžeme už v zájmu dobré pověsti národa, který si Háchu zvolil, připustit, aby se z něho udělal Quisling. Hácha je poctivý člověk a nakonec byl postaven do situace, v níž měl udělat politické rozhodnutí, před jakým málo státníků bylo postaveno.“⁶¹ V názoru na pozdější Háchovy projevy, které měly povzbudit obyvatelstvo v obtížné okupační situaci a leckdy tak nutně balancovaly na hraně

58 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1.vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991. s. 73. ISBN 80-7031-612-8

59 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. s. 41. ISBN 80-85821-303.

60 Tamtéž.

61 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1.vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991. s. 77. ISBN 80-7031-612-8.

označované jako kolaborace, stejně tak i jeho politické postupy byly však už trnem v oku československé exilové vlády v Londýně a zejména pak Edvardu Benešovi. Ve svých poválečných pamětech Beneš o Háchovi napsal, že spolu s ministrem zahraničí Chvalkovským obětovali stát, aniž k tomu měli pověření.⁶² Není přesně známo, proč tento obrat u exilového prezidenta nastal. Jako politik s aktivní dvacetiletou zkušeností měl být jistě schopen vnímat složitou politickou situaci protektorátu ve všech souvislostech. Háchova občasná proněmecká rétorika však byla pravděpodobně čistým kalkulem. Byl veden zájmem uchránit Čechy ztrát na životech a uvědomoval si, že jakýkoliv odpor i rozpoutání války proti nepoměrně silnějšímu protivníkovi nebude mít většího smyslu: „*Musí mu přikyvovat a dávat za pravdu, aby se blázen nerozrušil a nevrhl se na něj. Přitom se ohlíží úzkostlivě na dveře, kdy se otevřou a přijde pomoc...*“⁶³, prohlásil Emil Hácha. Edvard Beneš postupem času během svého pobytu v Londýně nabyt odlišného názoru a otevřeně státního prezidenta několikrát kritizoval. V pamětech sice označil za viníky česko (slovenské), evropské i světové tragedie trojici „gangsterů“ Hitlera, Göringa a Ribbentropa a Háchu tak za oběť situace, zároveň však dodává, že „...*všecky slabosti, všecky ohledy, všecky kompromisy a všecky taktiky mají své meze i v tak tragické situaci.*“ Řešení viděl Edvard Beneš v rezignaci státního prezidenta i celé vlády.⁶⁴ Jistě by akt rezignace byl zjevným projevem nesouhlasu s novým režimem a jasným signálem představitelům nacistické moci, otázkou však je, co by takový krok přinesl. Fakt, že - byť jen formálně – existovaly vysoké státní úřady s českými zástupci, znamenal vzkaz do zahraničí i českým občanům, že zbytky české státnosti zde ještě existují a jejich představitelé jsou připraveni dále pracovat (což se projevilo např. při formování *Národního souručenství*).

Hácha sám dobře věděl, v jaké je situaci a jaká praktická politika ho nejspíš čeká: „*My ve vládě a na úředních místech se musíme pošpinit kolaborací s Němci, ale národ musí zůstat čistý.*“⁶⁵ Situace na pomezí zdánlivé kolaborace a nevyhnutelnosti dané okolnostmi také v Háchově státnickém působení několikrát nastala. V jednom ze svých prvních projevů, kde zlomeným hlasem oznámil, že se rozhodl „*naši zemi dát pod ochranu Velkoněmecké říše...*“⁶⁶,

62 KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1991. s. 77. ISBN 80-7031-612-8.

63 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 129. ISBN 80-901564-6-0.

64 BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1946. s. 166. ISBN neuvedeno.

65 RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha: Věrité, 2008. s. 29. ISBN 978-80-87129-12-8.

66 Youtube.com. Projev Emila Háchy [online]. Místo neuvedeno: Vystaveno roku 2010 [cit. 22.7.2013]. <<http://www.youtube.com/watch?v=FubsEQvuN-Y>>.

na dobových snímcích byl pak zachycen hajlující společně s nacisty. Za tyto projevy byl, je a pravděpodobně i nadále bude odsuzován jako spojenec nacistické totalitní moci. Prezident však věděl, že odmítnutím povrchní loajality k udržení klidné situace v Čechách nepřispěje. Ve výše zmíněném projevu si také dovolil kritiku některých politických kroků svého předchůdce Beneše, což zřejmě předznamenalo pozdější názorový rozchod obou prezidentů.

Na rozporuplný vztah Hácha – Beneš ve svých pamětech vzpomněl i šlechtic František Schwarzenberg, který zdaleka Benešovu kritiku Háchovy politiky nepřijal. Uvědomoval si odlišnost ve vnímání situace v protektorátu a v Londýně a poukázal na fakt, že mnoho Čechů vidělo Mnichovskou dohodu jako přímý důsledek politiky těsně předcházejícího období, tedy i politiky Benešova období. Schwarzenberg si také troufl zobecnit vnímání prezidenta Háchy v očích široké české veřejnosti, která podle něj Háchovi vinu za německou okupaci nekladla, ale vnímala ho spíš jako oběť nastalé složité situace. Londýnské exilové působení tak jen těžko dokázalo odhadovat nálady a pravý stav věcí v Čechách a na Moravě, píše šlechtic.⁶⁷ Kriticky se vůči osobě Emila Háchy naopak vymezil Benešův tajemník a pozdější ministr spravedlnosti Prokop Drtina po společném setkání těsně po Háchově nástupu do prezidentské funkce. Drtina postrádal v Háchově promluvě étos a neuměl přijmout realističnost a věcnost Háchových slov o politické situaci. Z toho vyvodil důsledek, že od Háchy „nemůže národ a stát nic očekávat a že problematice současného světa správně nerozumí...“⁶⁸

Záhy po březnové okupaci si Hácha ve zjitřelé atmosféře uvědomil potřebu prvku, který by dal Čechům vědomí pospolitosti a naděje do budoucnosti. „*Čechové! Rolníci, dělníci na polích i v továrnách, úředníci a zaměstnanci, řemeslníci, všichni podnikatelé, všichni představitelé svobodných povolání, učitelé a kněží, všichni dobří Češi, voláme vás do boje za svornost v národě, voláme vás k semknutí všech národních sil v jeden mohutný proud k zajištění trvání a svébytnosti národa. Výchova bude národní a křesťanská,*“ burcoval Čechy Adolf Hrubý, kterého Hácha vytvořením celonárodní organizace pověřil.⁶⁹ Za tímto účelem formuje tzv. **Národní souručenství**, všeobecný spolek tvořený všemi vrstvami obyvatel bez rozdílu vyznání či majetkových poměrů, ovšem s výjimkou Židů a žen. Svobodný občanský život a pluralitní politické stranictví bylo jinak v protektorátu zlikvidováno, Národní souručenství se na jednu stranu stalo významným symbolem českého živlu v nelehké době, na

67 ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 243. ISBN 0 946352 7 12.

68 DRTINA, Prokop. *Československo, můj osud : Svazek první*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1991. s. 304. ISBN 80-7023-102-5.

69 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995, s. 11. ISBN 80-85821-303.

druhou stranu v něm byly patrné tendence k navázání bližších kontaktů s nacistickou NSDAP.⁷⁰

Uvědomit si ovšem méně viditelné a o to významnější Háchovy činy je pro londýnskou exilovou vládu i pozdější prezidentovy kritiky mnohem obtížnější. Nedlouho po březnové okupaci píše prezident dopis říšskému protektorovi Konstantinu von Neurathovi, ve kterém poukázal na omezování autonomie a vyjádřil nesouhlas s probíhajícím zatýkáním českých občanů. Zdráhal se také podepsat slib Adolfu Hitlerovi do doby, než budou tyto problémy odstraněny.⁷¹ 1. září 1939 vypukla druhá světová válka a pomalu se zostřovala situace i uvnitř protektorátu, ať už to byly zásahy německých okupantů do pravomocí českých úřadů či zatýkání občanů.

Na podzim vzešel ze strany Neuratha, resp. nacistické moci požadavek na složení slibu věrnosti Hitlerovi. Diskutovalo se, zda má slib složit pouze státní prezident či celá protektorátní vláda. Za zhoršujících se životních podmínek v Čechách a na Moravě však čeští představitelé se slibem váhali a u příležitosti vlny zatýkání během výročí 28. října byl z české strany požadavek složení slibu věrnosti zamítnut.⁷² Neklid v protektorátu v podobě protestů a demonstrací pokračoval i v listopadu, což v Berlíně vyvolalo reakci v podobě rozkazu k uzavření českých vysokých škol a zvýšení represivních opatření proti demonstrantům.⁷³ Jestliže měl Emil Hácha z něčeho obavy, pak to bylo především krveprolití a německé represálie, proto varoval občany ve smířlivém projevu: „...uposlechněte ve vší ukázněnosti výzvy, kterou k vám vznáším spolu s vládou. Nesmyslným protivením se ozbrojené moci a neodpovědnými veřejnými projevy nelze nic získati, ale mnohé ztratiti...“.⁷⁴ Přes toto varování bylo po 17. listopadu 1939 1300 českých studentů protestujících proti uzavření univerzit uvězněno v koncentračních táborech. Hácha se spoluzasloužil o to, že nebyli popravováni, ale často naopak propouštěni na svobodu. Toto úsilí muselo být často vykoupeno projevy loajality vůči německé říši, což se dělo i o několik měsíců později, tedy v březnu r. 1940, kdy přišel z Berlína požadavek na aktivní účast české strany ve válce.⁷⁵ Prezident proto odeslal Hitlerovi telegram podporující německé válečné úsilí a za to od nacistů očekával, že přihlédnou k jeho požadavkům, ať už se týkaly zmírnění podmínek pro české vězně v koncentračních táborech

70 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995, s. 15. ISBN 80-85821-303.

71 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s 142. ISBN 978-80-87067-04-8.

72 Tamtéž, s. 150.

73 Tamtéž, s. 151.

74 Tamtéž, s. 155.

75 Tamtéž, s. 172.

či otázek financování Národního souručenství apod.⁷⁶ Široká veřejnost doma i v exilu však byla seznamována především s Háčovými veřejnými projevy, které logicky musely u vlastenců budit nesouhlas až odpor, méně pak už s jeho záchrannou iniciativou. Tato skutečnost značnou měrou přispěla k poválečnému negativnímu či jednostrannému hodnocení jeho osoby.

Další, ne nevýznamnou částí Háchovy tvrdošijné práce byla i komunikace s Edvardem Benešem a československou exilovou vládou v Londýně, tedy alespoň do doby, než se naplno mohla projevit názorová odlišnost na prováděnou politiku a projevy sympatií vůči říši. Jak bylo uvedeno výše, z dostupných svědectví lze dokladovat, že Háchovy sympatie vůči protektorátním a říšským představitelům byly především kalkulem, který měl vést k záchraně lidských životů či k obecnému zmírnění těžké protektorátní atmosféry. Od toho všeho ale byla česká exilová vláda v Londýně odtržena, resp. nedostávalo se jí informací natolik kompletních, aby z nich mohla vyvodit dostatečně objektivní postoj k tomu, co se děje doma. Proto si také v září r. 1940 Jan Masaryk poznamenal: „*Před několika dny prohlásil (Hácha) chudák, že musíme být dobrými Čechy a zároveň dobrými Němci. Nevím, kdo mu to nařídil, ale upozorňuji ho, že nelze dýchat zároveň plicemi a žábami. Dobrý Čech a dobrý Němec mohou žít v míru a pokoji, ale chtít ode mne za nacistického režimu, abych byl dobrým Němcem, je totéž, jako chtít od Goebbelse, aby byl dobrým Čechem – jinými slovy, úplný nesmysl.*“⁷⁷ Jan Masaryk bezpochyby ve svých větách projevil nanejvýš vlastenecký postoj. Emil Hácha ho však svými intervenčními snahami zdůrazňoval neméně. Na první pohled se zdají být zmíněná Háchova slova odsouzeníhodná a pro vlastence nepřijatelná. Jak ovšem dokládají svědectví, byl státní prezident motivován pragmatickou snahou o záchranu lidských životů a alespoň minimální zlepšení životních podmínek.

Proto jen těžko mohlo v dlouhodobém horizontu dojít k názorovému souladu mezi politickými představiteli, kteří zůstali v Čechách, a vládou v Londýně. Přesto ještě v r. 1940 E. Beneš prohlásil, že „*v Háchovi národ vidí pořád ještě zbytek a záruku staré a nové existence svého státu.*“⁷⁸ V září téhož roku zaslá Hácha do Berlína snad nejostřejší protest za dobu svého státnického působení. Nazval ho ***Pamětní list státního presidenta o zásazích do autonomie a práva na vlastní správu protektorátu.*** Rétorika tohoto memoranda byla jednoznačná a nekompromisní. Prezident v něm přímo zpochybňoval Hitlerovy sliby o

76 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s 175. ISBN 978-80-87067-04-8.

77 MASARYK, Jan. *Volá Londýn*. Reprint vyd. z r.1948. Praha: Levné knihy, 2000. s. 63. ISBN 80-86425-21-5.

78 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s 178. ISBN 978-80-87067-04-8.

ochraně českých zemích: „...*tyto zásahy zapřičiňují, že protektorátní orgány, centrální úřady nevyjímaje, upadají na pouhé prováděcí úřady bez vlastní odpovědnosti vůči své vládě a svému národu, a dotýkají se samé podstaty autonomie.*“⁷⁹ Po tomto protestu následovaly Háchovy protesty a žádosti u Konstantina von Neuratha, ať už to byly stížnosti na činnost gestapa či provádění cenzurních zásahů. Neváhal ani zmínit se o palčivých problémech Josefu Goebbelsovi během jeho návštěvy v Praze.⁸⁰

Zásadní zlom nejen v Háchově životě, ale v životě celého protektorátu však bylo jmenování Reinharda Heydricha v září r. 1941 do funkce zastupujícího říšského protektora, který nahradil dosavadního K. von Neuratha. Do tohoto momentu mohl Emil Hácha větší či menší měrou prosazovat své záměry, snažit se mírnit dopady německé politiky a v rámci daných mezí vytvářet politiku svou vlastní. S příchodem Heydricha do protektorátu se však situace razantně změnila k horšímu, což se projevilo mj. i na Háchově zdraví a jeho často se navracejících myšlenek na rezignaci. Na prezidenta od Heydrichova jmenování zesílil tlak ze všech stran: od německého vedení, Edvarda Beneše, který zasílal protektorátním představitelům časté a konkrétní instrukce. Negativně na Háchu působily také čím dál víc tíživější životní podmínky českého obyvatelstva. V této nelehké situaci sám, resp. byl nucen spoléhat se jen sám na sebe.

Heydrich se uvedl nekompromisně: nařídil výjimečný stav a rozsáhlé represálie, včetně zatčení předsedy vlády A. Eliáše, což byl impuls, který Háchu podnítil k přemýšlení o rezignaci. Nakonec se však rozhodl ve funkci setrvat.⁸¹ Státní prezident si byl vědom, jak by nacističtí představitelé takový krok vnímali a že by to pro české země nepřineslo nic dobrého.⁸² F. Schwarzenberg Háchovo rozhodování okomentoval: „*A tak ze strachu, aby Hácha neabdikoval, byli nacisti přece jen ochotni v maličkostech vyhovět... Bez Háchy by nacisti neměli vůbec žádného důvodu k jakýmkoliv ohledům.*“⁸³ „*Řekl mi, že mu Němci naznačili, že jejich postup bude záviset na jeho (Háčově) rozhodnutí – zůstat či odejít. Řekli mu, že je 83 platných rozsudků smrti, které mohou být okamžitě provedeny či také odloženy.*“⁸⁴ Edvard Beneš v Londýně byl však odlišného názoru a snažil se na dálku prosadit, aby

79 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 174. ISBN 80-901564-6-0.

80 Tamtéž s. 178.

81 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 231. ISBN 978-80-87067-04-8.

82 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 199. ISBN 80-901564-6-0.

83 Tamtéž s. 200.

84 ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 250. ISBN 0 946352 7 12.

protektorátní představitelé co nejdříve abdikovali. V jednom ze svých projevů svůj postoj vysvětlil tím, že po nástupu Heydricha už neměli čeští vládní představitelé v rukou žádnou moc, měli tudíž ihned odstoupit a nestat se tak rukojmími v rukou vrahů.⁸⁵

V říjnu r. 1941 také gestapo odhalilo komunikační kanál mezi pražskou a londýnskou vládou, resp. mezi Háchou a Benešem, což vedlo k zatčení mj. i J. Havelky, Háchova blízkého spolupracovníka a ministra. Prezident neváhal za jeho život u Heydricha intervenovat.⁸⁶

Pro prezidenta byl souběh těchto tíživých politických okolností situací, ze které v podstatě nebylo dobré východisko. Pokud by vyslechl naléhání z Londýna, vystavil by české obyvatele ještě hrůznějším represím, které už tak nabývaly na intenzitě. Když se rozhodl na Pražském hradě zůstat, odsoudil sám sebe pro poválečná léta do role obětního beránka, pro ještě pozdější dobu do pozice zrádce. Tomu velmi napomáhala Háchova proněmecká rétorika. Háchovi blízcí spolupracovníci však svědčili o prezidentově plném vlasteneckém přesvědčení a mnoha záchraněných životech, jejichž záchrana by bez povrchních projevů loajality říši nebyla možná. Háchovo fyzické zdraví a psychická kondice a tedy i schopnost vlastního úsudku a vlastní vůle začaly v důsledku sílících tlaků, zejména pak ze strany Heydricha, rychle chátrat. To nejhorší však mělo teprve přijít.

V lednu r. 1942 Hácha nelibě nese jmenování nové protektorátní vlády v čele s Jaroslavem Krejčím. Ministrem školství se stal nechvalně známý Emanuel Moravec. Mezitím se mezi obyvatelstvem rychle šířila nenávist k Heydrichovi, která v květnu r. 1942 vyústila v atentát. Prezident na událost reagoval záhy rozhlasovým projevem namířeným především proti Benešovi, užil v něm na jeho adresu silná slova s antisemitským podtextem: „*Když pak Beneš tak žalostně politicky selhal, byl jsem na sklonku roku 1938 zvolen řádně podle ústavy třetím prezidentem. Český národ stál tu všemi opuštěn, Anglií a sovětským Ruskem zrazen. Tento stav zavinila politika dr. Beneše, který vždy stavěl zájmy demokraticko – židovského kapitalismu před potřeby naší národní budoucnosti.*“⁸⁷ Expresivním a protibenešovským laděním si Hácha bezpochyby proti sobě popudil mnoho těch, kteří proti němu těsně po válce vystupovali.

Potom, co Heydrich na následky zranění zemřel, byl prezident nucen zaslat Hitlerovi soustrastný telegram, ve kterém ho přes všechny události ujistil o věrnosti říši. Hácha se spolu s vládou také musel zúčastnit Heydrichova státního pohřbu v Berlíně, kde se Hitler

85 BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1946. s. 166. ISBN neuvedeno.

86 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 235. ISBN 978-80-87067-04-8.

87 HÁCHA, Emil a kol. *V hodině dvanácté: Soubor projevů státního prezidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27.květnu 1942*. Vyd. neuvedeno. Praha: Orbis, 1942. s. 7. ISBN neuvedeno.

nerozpakoval vyhrožovat jim vystěhování Čechů mimo protektorátní hranice.⁸⁸ Následovalo vypálení Lidic, Ležáků a všeobecný nacistický teror. Nacisté určitou dobu nutili protektorátní představitele k účasti na veřejných manifestacích na jejich podporu, Háčov zdravotní stav už byl ale kvůli diagnostikované ateroskleróze natolik špatný, že mu účast byla posléze promíjena.⁸⁹

Heydrichova smrt a heydrichiáda znamenala pro státního prezidenta závažný problém sám o sobě, ale i novou vlnu útoků a kritiky na jeho osobu, ať už byly mířily od Beneše, komunistů nebo nacistů. Hácha se znovu ocitl v situaci, ze které neexistovalo dobré východisko. Hitler stupňoval své nároky na české území, E. Beneš kritizoval Háchovu slovní podlézavost nacistické moci a podle KSČ v čele s Klementem Gottwaldem bylo špatně úplně vše: „... *háčovština je klatbou českého národa... háčovsko-vlajkařští zrádci jsou z národa vyvrženi a izolováni tak, jak nikdy nebyl izolován žádný Čech.*“⁹⁰

Během r. 1942 se musel Hácha vypořádávat ještě s aktivitami pronacistického ministra školství a lidové osvěty Moravce. Ten se v září pokusil zrealizovat plán na zrušení Národního souručenství a některých českých fašistických organizací. V jeho smyslu se pak obrátil na prezidenta. Na začátku r. 1943 pak Moravec přišel s nápadem na aktivní účast českého vládního vojska ve válce jako gesto české pomoci Německu. Hácha se proto setkal s K.H.Frankem, německým ministrem pro záležitosti Čech a Moravy, kterému neučinil v této souvislosti přímou nabídku, ale pouze se ho dotázal, čímž byla celá záležitost odložena na neurčito.⁹¹ Frank si z této schůzky poznamenal, že mu Hácha mj. naznačil své sebevražedné myšlenky. „*Nemohu se zastřelit, neboť vím, že se nestrefím, ale jsou ještě i jiné prostředky.*“⁹² Dle Háchova osobního lékaře A. Maixnera to údajně nebylo poprvé, co byl nucen prezidentovi sebevraždu rozmlouvat.⁹³ Jestliže se Háchovi podařilo zamést Moravcův nápad s vládním vojskem pro Německo pod koberec, nebyl už úspěšný v prosazení amnestie pro české politické vězně.⁹⁴

88 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 282. ISBN 978-80-87067-04-8.

89 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 227. ISBN 80-901564-6-0.

90 Tamtéž s. 230.

91 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s.310. ISBN 978-80-87067-04-8.

92 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 244. ISBN 80-901564-6-0.

93 TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995, s. 169. ISBN 80-85821-303.

94 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 238. ISBN 80-901564-6-0.

Během září r. 1943 se Háčov zdravotní stav zhoršil natolik, že ho situace a Frankův popud donutily sepsat politickou závěť. Zde v jedné větě vystihuje podstatu své politiky a prezidentského působení: „*Doufám, že národ ve své většině porozuměl mému vedení, neboť brzy se mohl přesvědčiti, že řada jiných malých národů zaplatila zdánlivě hrdinnější postoj obětováním celé žijící generace.*“⁹⁵ Věty v závěti se snaží obhájit Háčovu politiku a jeho praktické kroky a vyvolávají dojem, že je psal sám prezident. Z dostupných pramenů je však potvrzeno, že už nebyl schopen závěť sám sepsat z důvodu probíhající choroby a že jejím autorem je J. Kliment. V závěti se objevuje také formulace, ve které si prezident přeje vítězství říše. Ta tam byla dodána na příkaz K. H. Franka.⁹⁶

V říjnu byl prezident v Lánech vyšetřen lékařským konziliem. V té době už se potýkal s několikaminutovými výpadky mozkové činnosti projevujícími se jako nesouvislá a nelogická řeč, poruchami vstřípivosti a celkovou dezorientací. Konzilium potvrdilo jako diagnózu aterosklerózu mozkových cév a hypertenzi.⁹⁷ Stav dezorientace se ovšem prohlubovaly a stávaly častějšími, že už Hácha nebyl schopen základní činnosti, vlastního úsudku, natož politického rozhodnutí. Byl to stav, který se naprosto neslučoval s výkonem prezidentské funkce, což se nacistům hodilo. Potřebovali prezidenta neschopného a nemohoucího, ne osobnost, která bude činit vlastní kroky.

Jedním z posledních Hákových veřejných vystoupení bylo rozhlasové vystoupení z 15. března 1944, během kterého byl jen velmi těžko schopen souvislého projevu. V květnu se pak ještě vynuceně setkává s Frankem.⁹⁸ O rozsahu prezidentovy choroby mohla široká česká veřejnost spekulovat jen na základě toho, že se přestal objevovat na veřejnosti. 27. května 1944 vydává ČTK pouze krátkou zprávu o tom, že „*Státní prezident dr. Hácha lehce ochuravěl*“ a že jeho stav není důvodem k obavám. Pod touto notickou byla uveřejněna ještě kratší informace o tom, že v případě nutnosti bude prezidenta v jeho povinnostech zastupovat ministerský předseda J. Krejčí.⁹⁹ Tento postup byl odsouhlasen Frankem o den dříve, Krejčí se tak stal oficiálním Hákovým zástupcem.¹⁰⁰ Tímto aktem de facto skončila Háchova nelehká

95 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 246. ISBN 80-901564-6-0.

96 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 322. ISBN 978-80-87067-04-8.

97 Archiv Kanceláře prezidenta republiky (dále jen AKPR). Protokol T (tajné), 1921-1944 (1953), karton 214, sign. T 223/43, Zdravotní stav státního prezidenta, Lékařská zpráva z 27.10.1943.

98 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 255. ISBN 80-901564-6-0.

99 AKPR. 1919-1947, karton 191, inv.č. 1261, sign. 190, Tisk a literatura o presidentu dr. Emilu Háchovi, Venkov 27.5.1944.

100 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 322. ISBN 978-80-87067-04-8.

prezidentská etapa života. Zbýval mu už jen poslední rok života.

Ten byl vyplněn téměř výhradně jen vážnými zdravotními potížemi a nedůvěrou k ošetřujícímu lékaři Maixnerovi. Aterosklerotické změny na Háchových tepnách si kromě celkové dezorientace vybraly svou daň také v podobě nepříjemných symptomů, které ho odkazovaly na trvalou péči okolí. V říjnu r. 1944 pravděpodobně utrpěl mozkovou mrtvici. O průběhu Háchova zdravotního stavu bylo detailně a pravidelně informováno německé vedení.¹⁰¹

Konce války a okupace se Hácha dožil ve stavu postupující choroby, nemohoucí a bez vlastní vůle k základním úkonům. Ještě 30.4.1945 podává A. Maixner zprávu o tom, že se prezidentův zdravotní stav nijak nezměnil.¹⁰² Toho nacisté zneužívají a posílají do Berlína Háchovým jménem kondolenční telegram vyjadřující účast nad smrtí A. Hitlera. Ironicky to pak okomentoval list *Slovenská obrana*, vycházející v USA, který Háchu označil jako věrného Hitlerovi i po vůdcově smrti.¹⁰³

Samotný závěr Háchova naplněného života je neveselý a dokresluje atmosféru těsně poválečné doby čerstvě osvobozeného Československa. Hácha byl zatčen krátce po konci války na příkaz komunistického ministra vnitra Václava Noska. Doboví svědci se rozcházejí v údajích, kdy přesně k zatčení došlo, pravděpodobně však někdy mezi 11. a 14. květnem 1945.¹⁰⁴ Protože nebyl prezident schopen chůze, museli ho do pankrácké věznice přemístit na nosítkách.¹⁰⁵ Zcela sám byl Hácha v situaci, kdy Hitler okupoval české země. Jen sám na sebe mohl spoléhat i v době zuřící heydrichiády. A samota ho provázela i cestou z Lán na Pankrác.

Nikdo z těch, kdo mohli zasáhnout, to neudělal. Když se E. Beneš dozvěděl zprávu o Háchově zatčení, řekl jen, že se to nemělo stát. Pro ukončení jeho věznění se nestalo nic. Zprávy a svědectví o průběhu posledních Háchových dní se také různí. Některé vykreslují otřesné podmínky, do kterých byl Hácha umístěn, jiné jejich syrovost mírní. Jisté je, že prezident nebyl pravděpodobně ve stavu, kdy by byl schopen naplno rozlišovat realitu od fikce a zřejmě proto ani dobře nevnímal, co se s ním děje. Osud mu jeho nelehký konec paradoxně sám ulehčil.

101 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s. 337. ISBN 978-80-87067-04-8.

102 AKPR. Protokol T (tajné), 1921-1944 (1953), karton 214, sign. T 223/43, Zdravotní stav státního prezidenta, Lékařská zpráva A.Maixnera z 30.4.1945.

103 Národní archiv v Praze, f. Ministerstvo zahraničních věcí-výstřižkový archiv (dále jen NA Praha, f.MZV-VA) 1945-1951 (1955) , díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Slovenská obrana, Verný i po smrti,11.5.1945.

104 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 267. ISBN 80-901564-6-0

105 Tamtéž s. 266.

Co je svědecky doloženo, že dceři E. Háchy nebylo dovoleno navštěvovat otce v době jeho věznění, přestože policejní ředitelství zveřejnilo verzi zprávy, podle které nebyla M. Rádlová ochotna vyčkat otcovy smrti. Jediný, komu věznice prokazatelně povolila návštěvu, byl kněz udělující poslední pomazání.¹⁰⁶ Svědecky je také potvrzeno několikeré úsilí Háchova ošetřujícího lékaře Reima dosáhnout přesunu prezidenta z vězení do sanatoria z důvodu jeho kritického zdravotního stavu, který naprosto neodpovídal podmínkám věznice. Odpověď dostal Reim až na poslední žádost, a to od politického komisaře ministerstva vnitra a důstojníka z komise pro vnitřní bezpečnost při zemském úřadu v Čechách, kteří tlumočili stanovisko vlády: „*Rozhodnutí vlády jest nechati zemřítí dr. Háchu na Pankráci.*“¹⁰⁷

Kolem Háchova věznění na Pankráci a jeho skonu doposud panuje mnoho otazníků, které z důvodu rozličných svědectví nebudou pravděpodobně už nikdy věrohodně zodpovězeny. Faktem zůstává, že příliš mnoho nejasností a rozporů spolu s neakceptací primárně humanitárního požadavku Háchovy dcery, aby mohla být s otcem v jeho posledních chvílích, na jedné straně a jasného vládního příkazu na straně druhé je dnes především výpovědí o poválečné době jako takové. Český národ slepě volal po spravedlnosti a zapomněl v tu chvíli, kdo měl blaho jeho obyvatel na zřeteli zejména a kdo se o něj musel v každodenních neradostných podmínkách rvát především.

Prezident Hácha zemřel 27. června 1945 v pankrácké věznici v důsledku hypostatické pneumonie, tedy zápalu plic. Událost byla v hledáčku úředníků ministerstva vnitra od začátku až do samého konce. Utajeného pohřbu se 30. června kromě široké veřejnosti nesměl zúčastnit ani prezidentův bratr, pouze prezidentova dcera v doprovodu bývalého manžela. Vinohradský hřbitov byl v tu chvíli zcela zneprístupněn.¹⁰⁸ Pamětní desku Emilu Háchovi odhalili v Trhových Svinech až v r. 1994. A teprve 50 let od konce války, v r. 1995, bylo na náhrobek dopsáno jeho jméno.

Ke konci 2. světové války a k novému životu se po celou dobu okupace upínaly zraky většiny obyvatel protektorátu. Osvobození na jaře r. 1945 však bylo jen částečné. Velmi záhy po něm a ještě dlouhý čas před 25. únorem 1948 se v české společnosti začaly uplatňovat stejné či podobné metody, jakých užívalo gestapo. Okleštění primárních svobod a nastolení staronových společenských pravidel bylo víc než patrné už od zatčení prezidenta E. Háchy.

106 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. s.344. ISBN 978-80-87067-04-8.

107 Tamtéž.

108 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 270. ISBN 80-901564-6-0.

6. Emil Hácha v médiích 1945 - 1955

Jakožto státní prezident byl Hácha téměř po celou dobu výkonu své funkce medializován významnou měrou. Vypovídají o tom např. obsáhlé složky Národního archivu v Praze, resp. jeho výstřížkové části, kterou si vedlo Ministerstvo zahraničí. V r. 1944 nastal postupně útlum Háchovy medializace a to z důvodu nemoci a faktického převzetí funkce předsedou vlády J. Krejčím. Rétorika protektorátního tisku byla jasně vymezena cenzurou, která nedovolovala jakékoliv odchylení od osy nastavené nacisty. A ti si očerňování prezidenta nepřáli. On sám se musel nejednou potýkat s otázkou, jaký styl svých projevů volit, a byl okolnostmi často tlačěn (nebo v tom viděl určitý záměr) k prorežimním projevům. Prezidentovy veřejné projevy byly bezesporu pro novináře důležitou událostí. Je otázkou, do jaké míry byly prezidentovým vlastním stanoviskem a do jaké lze jejich autorství připisovat objednavce nacistů. Byly vždy včas a nekrácené zveřejňovány, ať už v psaném tisku nebo v rozhlase.

I. Medializace konce Háchova života

V úvodu diplomové práce byl začátek zkoumaného období vymezen rokem 1945. V archivních materiálech lze dohledat, že nepříliš lichotivá slova padala na Háchovu adresu v exilovém tisku hned od ledna. Domácí média byla tou dobou ještě v rukách okupační moci. Londýnský časopis *Čechoslovák* často ve svých komentářích používal pro zesměšnění prezidenta ironické formulace, 12. ledna napsal: „*K vánocům obšťasnil Emil Hácha český národ projevem, který přečetl povedený přednosta jeho kanceláře dr. Popelka. Ze zátiší lánského nebo dřevíčského zámku se mu snadno zdá, že český národ zůstal až dosud ušetřen toho nejhoršího...*“.¹⁰⁹ Článek 30. ledna převzaly *Newyorské listy* a 2. března potom ve slovenštině zveřejnil také pittsburghský *Eudový denník*. Poslední zmínku zveřejněnou ještě před koncem války lze najít v *Newyorských listech* z 24. dubna, kde je Hácha označen jako „kvizlinkovský prezident“ za blahopřejný telegram poslaný Hitlerovi k narozeninám.

Stejně jako vyvstalo mnoho otazníků a protichůdných svědectví z Háchových posledních dní života, není ani příliš jasné, jak se nová politická garnitura chtěla v r. 1945 vypořádat s jeho smrtí. Je pravděpodobné, že chtěli jeho postupnou smrt po určitou dobu tajit, aby získali čas na přípravu utajení a zabezpečení pohřbu.

E. Hácha, jak bylo uvedeno, zemřel 27. června 1945 a o tři dny později byl bez přítomnosti veřejnosti pohřben. První zpráva o Háchově skonu se ale objevuje až 1. července jako krátká

¹⁰⁹ NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Čechoslovák, Háchovské výzvy k poslušnosti, 12.1.1945.

informace ČTK.¹¹⁰ Háchova smrt byla mnohem víc medializována v zahraničí než doma. Noví představitelé obnoveného Československa si patrně nebyli jisti, jakou taktiku v informování veřejnosti o tak citlivém tématu, jakým nepochybně Emil Hácha byl, zvolit. Těsně po skončení války to však ještě zdaleka nebyla doba, kdy by se v domácím tisku rozběhla tvrdá očerňovací kampaň. Informace o činnosti protektorátního prezidenta přicházely postupně a zvolna. Jinak tomu ovšem bylo v periodikách vycházejících v zahraničí, ať už česky nebo cizojazyčně.

Čeští krajané, ale i např. Američané se mohli podrobně dozvědět už o Háchově zatčení. 15. května 1945 *Chicago Daily News* podává krátkou zprávu o Háchově zatčení¹¹¹, stejně tak informoval *New York Herald Tribune* ten samý den, jehož doslovný překlad otiskla o tři dny později *Slovenská obrana* vycházející ve Scrantonu v americké Pennsylvánii. 4. a 18. června. Dále pak česky psaný deník *Svornost* vycházející v Chicagu informuje o chystaném soudním procesu s Emilem Háchou, což zaujalo také *New York Herald Tribune* a *New York Times*. Informace nebyly tendenčně laděné, měly čistě zpravodajský charakter. Ovšem už 21. června *Svornost* otiskla komentář soudce R. H. Jacksona, právního zástupce USA ve věci stíhání válečných zločinců, ve kterém je Hácha přirovnáván ke Quislingovi (quislingovskou rétoriku později přebírá a rád opakuje i domácí tisk) a řazen mezi válečné zločince: „*Hácha české jméno zostudil, prohřešil se těžce na pojmech, které jsou nejdražší českému lidu, a podle toho nechť jej stihne trest. Hácha spolupracoval s výbojným válčením, které je nezákonné a zločinné...*“.¹¹²

Z krátké noticky *Newyorských listů* ze 30. června se lze dovědět, že pražský rozhlas oznámil veřejnosti informaci o prezidentově kritickém zdravotním stavu. V tu dobu byl ale už mrtev. Zprávu o smrti pak zahraniční deníky spojily s popisným nekrologem bez emotivních zabarvení. V *New York Times* a *New York Herald Tribune* byl Hácha vylíčen jako loutka v Hitlerových rukách, která ovšem svým vstřícným přístupem k nacistům způsobila mnoho obětí: „*Dr. Hácha se stal neblahou postavou evropské politiky, funkce státního prezidenta nic neznamenala. Skutečnou moc měli v ruce nacisté usídlení v Praze,*“¹¹³ komentoval 1. července Háchovu smrt *New York Times*. *Newyorské listy* zvolily ostřejší tón: „...*Před několika dny*

110 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí: Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha: Regulus, 1998. s. 270. ISBN 80-901564-6-0

111 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Chicago Daily News, Report Arrest Of Czech Leader, 15.5.1945.

112 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Svornost, Miniberger, V. Tři druhy válečných zločinců, 21.6.1945.

113 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, The New York Times, Dr.Hacha dies,73,dies;worked with nazis. 1.7.1945.

bylo oznámeno, že tento zrádce onemocněl, a že jeho stav jest kritický. Dožil se věku 72 let. Ušel takto šibenici. “¹¹⁴ Chicagská **Svornost** nepřímo Háchu řadí mezi „zaprodance Němců a fašistickou lůzu“, která měla „volnou ruku pod ochranou Němců“.¹¹⁵ Jediný nekrolog, který vyšel v Československu, byl nekrolog ministra vnitra V. Noska uveřejněný v Rudém právu, kde se o čtenáři mohli dovědět, že „za mřížemi dokončil svůj bídný život Emil Hácha“.¹¹⁶

Velmi ostrý tón kritiky na Háchovu adresu se snesl v *Nenávistném nekrologu Newyorských listů* znovu 3. července. Autorovi ke kritice posloužily Háchovy konkrétní činy a projevy, které ovšem zasadil do často neověřených faktických souvislostí: „*Tím, že kryl všechny německé zločiny, tím, že vybízel český lid k poslušnosti vůči Němcům, tím, že kryl strašné vraždy rozpoutané Heydrichem, Frankem a Daluegem, tím, že kryl dokonce i lidický zločin, tím, že do posledního okamžiku hrál v Čechách úlohu kvislinga – tím si vzal na svědomí zločin nejstrašnější, který mu nebude odpuštěn nikdy, ať se mu dostalo jakéhokoliv církevního rozhrěšení na úmrtním loži.... Hácha procesu ušel, ale neujde mu háchovština.*“¹¹⁷

Hlasité volání Čechů i Slováků po odplatě a hledání konkrétního viníka mnichovské tragédie stálo pravděpodobně i za dalšími podobnými články, které zejména těsně po oznámení Háchovy smrti vycházely v zahraničí. Některé rovnou Háchu bez dlouhého vysvětlování označují za „kvizlingovského zrádce“, jiné se přece jen snažily posuzovat Háchovo působení objektivněji, jak tomu bylo např. i v listu **Národ**, vycházejícím také v Chicagu.

Autor komentáře dokonce vyzdvihl významné Háchovy zásluhy z doby jeho soudcovského působení a pozastavil se nad tragičností faktu, že by měl Hácha vstoupit do dějin jako zrádce. Háchovu vinu spatřoval v tom, že nedokázal včas opustit prezidentskou funkci.¹¹⁸

Londýnský časopis **Čechoslovák** stručnou informaci o Háchově skonu přináší až 6. července, **Nové Československo** dokonce ještě o den později.

Z citovaných zdrojů lze dovodit všeobecnou snahu o Háchovu dehonestaci, a to ještě před tím, než se do funkce prezidenta vrátil E. Beneš. Autoři článků se částečně opírali o doložená fakta z Háchova výkonu funkce, ta ale často záměrně ironizovali a zasazovali do

114 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Newyorské listy, Hácha mrtev, 1.7.1945.

115 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Svornost, Dr. Hácha zemřel, 1.7.1945.

116 MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí : Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. s. 272. ISBN 80-901564-6-0.

117 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Newyorské listy, Budín, St. Nekrolog nenávistný, 3.7.1945.

118 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Národ, Klein, Karel. Zemřel dr. Emil Hácha. 3.7. 1945.

nepotvrzených souvislostí. Nevyhýbali se ani expresivním vyjádřením. Jediným pokusem o objektivní náhled na Háčovu činnost i jeho částečnou obhajobou byl komentář v periodiku *Národ* ze 3. července 1945.

II. Háčovština

Háchův styl politiky a mluva však byla mnohým trnem v oku, zejména pak exulantům. Kritizovali ho jak v Londýně, tak členové KSČ v Moskvě. V této souvislosti se objevil termín *háčovština*, který se posléze přenesl do významu symbolu kolaborace. Užívání tohoto termínu lze vysledovat ještě v době okupační, a to např. časopise **Čechoslovák**, vydávaném v Londýně v letech 1939 – 1945, z prosince r. 1943: „*Hácha a háčovština jsou symbolem poraženectví a ustrašenosti, jsou to tlusté pavučiny, kterými jsou opředena naše okna do světa. Strhněte pavučiny, rozbijte okna, ať z českých zemí vyprchá ten hnilobný duch zrady a slabosti!*“¹¹⁹ Znovu se tento termín několikrát v českém tisku objevuje od r. 1946 a to v **Rudém právu** a také např. v listu *Naše pravda*, což bylo periodikum, které vydával orgán krajského vedení KSČ. List v srpnu r. 1946 napsal: „*Zrádcovství, přísluhovačství, háčovština, národní a vlastenecká pasivita, to jsou průvodní zjevy nacistických krvavých stop.*“¹²⁰ Rudé právo se k tématu Háchy a *háčovštiny* vracelo často u příležitosti výročí. V listopadu r. 1948, po deseti letech od doby, kdy bych Hácha zvolen prezidentem, otiskuje tendenční komentář, který autor nazval *Definitivní konec háčovštiny*. Článek zostuzuje politické strany působící v předprotektorátní době, naopak vyzdvihuje zásluhy KSČ, která podle něj jako jediná dokázala s nacismem úspěšně bojovat. Hácha je sice za své činy deníkem kritizován, ale v textu se překvapivě neobjevuje výraz typu zrádce či kolaborant. Víc než Hácha samotný je podrobena kritice právě *háčovština*: „*Háčovština, tento odporný vřed na těle národa, našla pak své zastánce i po osvobození v r. 1945...*“¹²¹

V nevýrazné periodicitě se o *háčovštině* píše i na začátku 50. let, a to v Rudém právu. 7. ledna 1950 v něm vychází obsáhlý článek s názvem *Háčovština – politika české buržoasie*. Článek je zcela poplatný době, ve které vznikl, a je určitým pokusem o výklad dějin KSČ. Háchu autor zkritizoval ve smyslu, že jeho činy a politika jsou neobhajitelné argumenty, podle nichž se spoluprací s nacisty naoko snažil mírnit dopady perzekucí: „*Ukázalo se, že tato politika neochránila národ, ale uvolňovala okupantům ruce k provádění jejich krvavého*

119 Národní knihovna Praha. *Kramerius* [online]. Praha: Vystaveno 2003-2010 [cit. 3.8.2013].

<<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=7052767>>.

120 Tamtéž.

121 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Rudé právo, Definitivní konec háčovštiny, 30.11.1948.

díla..“¹²² O *háčovštině* pak Rudé právo mlčí téměř dva roky. Až 6. listopadu 1951 se k tématu znovu vrací a zveřejňuje text *Pravá tvář hlasatelů zrady* šmahem odsuzující nejen *háčovštinu* a Háchu jako takového, ale i mnohé představitele jiných stran než komunistické za to, že nebyli schopni ubránit se se ctí Hitlerovu nátlaku a naopak spolupráci s ním vědomě přižívovali.¹²³ U příležitosti 13. výročí zvolení E. Háchy prezidentem otiskuje Rudé právo 30. listopadu 1951 nadlouho poslední článek obsahující výraz *háčovština* s titulkem *Zvolili zradu a hitlerovský protektorát*. Text je stejně jako předešlé články velmi expresivně zabarven a nešetří na Háchovu adresu kritikou. Základním vyzněním je, že zvolení Háchy do prezidentské funkce v podstatě způsobilo vše špatné, co se v následujících letech odehrálo: „*Hácha, starý rakouský byrokrat, vrah kotorských revolucionářů z první světové války a dlouholetý Hitlerův spřeženec, byl skutečným reprezentantem své třídy, která ho zvolila prezidentem. Háčovština – to byla politika české buržoasie a Hácha byl ztělesněním její podlé zrady.*“¹²⁴ Uvedené články, které spojuje termín *háčovština*, jsou si navzájem podobné. Všichni političtí představitelé, kdo zůstali v protektorátu a působili v nějakých funkcích, byli tiskem označováni za zrádce a kolaboranty bez bližšího zkoumání okolností. *Háčovština* se ujala jako výstižný a snadno zapamatovatelný symbol zavrženíhodné politiky. Emil Hácha byl pro KSČ a její propagandu vděčným tématem a snadno dostupným „zdrojem“ pro argumenty. Své politické kroky nezakrýval, jako prezident ani nemohl. Jeho projevy byly veřejné a každému dostupné, proto vládnoucím komunistům lehce posloužily jako prostředek k ovlivňování široké veřejnosti a tím i upevňování moci.

III. Deníky a Emil Hácha

Po hlavní vlně informací o Háchově smrti ze začátku července r. 1945 pokračovala zahraniční média v tématu čas od času. 26. července *Národ* znovu rozebírá otázku Háchovy kolaborace a okolnosti jeho nástupu do prezidentského úřadu. Vychází z paměti H. Göringa, který si do nich poznamenal, že „*Hácha, který byl vždycky pro kompromis s námi, je budoucím mužem.*“¹²⁵ Z Göringových poznámek se tak dalo dovodit, že byl nacisty v podstatě pro výkon formálního prezidentství předvybrán.¹²⁶ Pokud tomu tak bylo, je pravděpodobné, že

122 Autor neuveden. Háčovština-politika české buržoasie. *Rudé právo* [online]. 7.1.1950. Ročník 30. č.6. s.3. [cit.29.7.2013]. ISSN 0032-6569. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

123 Vacík, Miloš. Pravá tvář hlasatelů zrady. *Rudé právo* [online]. 6.11.1951. Ročník 31. č.261. s.6. [cit.29.7.2013]. ISSN 0032-6569. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

124 Autor neuveden. Zvolili zradu a hitlerovský protektorát. *Rudé právo* [online]. 30.11.1951. Ročník 32. č.282. s.4. [cit.29.7.2013]. ISSN 0032-6569. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

125 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Národ, Zlámal, Oldřich. Byl dr. Hácha kolaborantem nazistů?. 26.7.1945.

126 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Národ, Zlámal, Oldřich.

samotný Hácha o tom neměl tušení. Zvolilo ho Národní shromáždění podle platných zákonů a je známo, že se ke kandidatuře nechal dlouho přemlouvat.

Vzácnou výjimkou v nastoleném trendu Háchovy kritiky či přímo zostuzování je komentář listu *Slovák v Americe* vycházející v New Yorku. Jeho autor neváhal použít silných slov, v tomto případě ale slov na Háchovu obhajobu: „*Republika osiřela, její mučedník prezident po dlouhém utrpení odešel na věčnost. Byl to skutečný mučedník: nejprve jej trýznili Nazisti, a domučili jej pak ti, kdož se pomocí bolševiku zmocnili vlády. Jednou, až historie bude moci svobodně bez jakéhokoliv útisku nebo nucení oceniti události této hrozné války a bratrského osvobození a čistky prováděné na těch, kdož se neklanili červenému násilí, bude dr. Emil Hácha zaznamenán jako veliký muž...*“.¹²⁷ Autor dále nabídl v té době neobvyklý pohled na odstoupení E. Beneše, které bylo podle něj dobrovolným aktem, nikoliv činem z donucení, jak se často uvádělo. Přestože psal článek teprve v srpnu r. 1945, dovedl odhadnout nebezpečí, jaké představovalo setrvávání sovětských vojenských jednotek na československém území a možnou hrozbu šíření komunismu. Setrvání Háchy v prezidentském úřadě obhajoval v té době nepopulárním argumentem, že by v případě jeho rezignace nastal krvavý masakr českého obyvatelstva. „*Hácha splnil svůj slib – pokusím se zachrániti, co se zachránit dá. Ovšem toho se nenadál, že národ bude dán v ochranu rudoamějcům a jejich loutkám.*“¹²⁸ Pokračování komentáře vyšlo pak v listu ještě 30. srpna a 4. září 1945 a v dostupných dobových zdrojích je Háchovou obhajobou naprosto ojedinělý.

Od své smrti nebyl státní prezident na území Československa medializován v takové míře, jak by se dalo předpokládat. V období do r. 1948 je možné vystopovat snahu tisku o suchý popis a zobrazení významných dějinných událostí, ve kterých Hácha figuroval. Často byly tyto skutečnosti otiskovány u nějaké konkrétní příležitosti, ať už to byla výročí nebo např. probíhající soudní proces se členy protektorátní vlády. Jako významné tiskoviny poválečné doby figurovalo *Rudé právo*, *Svobodné noviny*, *Mladá fronta*, *Lidová demokracie*, *Právo lidu* aj.

Zajímavý je obširný článek *Kdo tedy rozhodoval?* A. Maixnera, Háchova ošetřujícího lékaře, otištěný ve Svobodných novinách v říjnu r. 1945. Ve své podstatě je obhajobou Háchova konání a zároveň vysvětlením okolností, které nemusely být veřejnosti v té době známy. Maixner poukázal na Háchův nedobrá zdravotní stav provázející prezidenta od

Byl dr. Hácha kolaborantem nazistů?. 26.7.1945.

127 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3231, svazek 1, ev. č. 1027, *Slovák v Americe*,

Mikolášek, V. F. *President Československé Republiky, Dr. Emil Hácha-mrtev.* 28.8.1945.

128 Tamtéž.

samého počátku, kdy byl zvolen. Podrobně pak popisuje a řadí jednotlivé události a v závěru si klade řečnickou otázku „Kdo tedy rozhodoval?“ Sám sobě i veřejnosti odpovídá, že Háchova cesta do Berlína těsně před okupací nebyla učiněna z jeho vlastní vůle, ale pod tlakem okolností, ke kterým bylo ještě nutno přičíst prezidentovu „*nervovou nemohoucnost*“. Poukázal také na to, že Háchovi bylo přislíbeno, že se nedostane po dobu výkonu funkce do situace, aby rozhodoval, k čemuž ale nakonec přece jen došlo.¹²⁹ Článek si všimla Lidová demokracie a o dva dny později o něm stručnějším formou bez vloženého komentáře informuje. Okolnosti Háchovy cesty do Berlína v březnu r. 1939 se Svobodné noviny snaží rozkrýt i v článku z listopadu r. 1945. Deník dopodrobna popsal detaily kolem Háchovy berlínské cesty vč. Hitlerových výhrůžek tak, jak je možné se o nich dočíst i v dnešní literatuře. Zároveň upozornil, že dle soudobého právního výkladu nebyl Hácha ani vláda oprávněni k podpisu jakéhokoliv dokumentu, který Hitler předložil.¹³⁰ Deník se zdaleka zdržel laciného volání po odplatě či slovech o kolaboraci a zradě.

Háchovo jméno ještě v r. 1945 částečně zmiňuje Lidová demokracie v souvislosti s probíhajícím Norimberským procesem 6. prosince. Text článku je také suchý a popisný a nastiňuje nátlak, ve kterém se Hácha ocitl osudné noci na 15. března 1939 v Berlíně.¹³¹

V následujícím roce se tématy souvisejícími s E. Háchou zabývaly nejčastěji Svobodné noviny, úplně ho ale neopomněly ani ostatní významné deníky. Čistě zpravodajský charakter má zpráva z 31. března 1946, ve které je částečný přepis výpovědi K.H. Franka během procesu u mimořádného lidového soudu. Frank na jednu stranu o Háchovi prohlásil, že „*měl Hitlerovu důvěru*“, na druhou popřel jakékoliv prezidentské pravomoci např. v otázkách zahraniční politiky či jmenování vlády.¹³²

Právo lidu 26. dubna rozebírá okolnosti možné Háchovy a vládní abdikace v r. 1941. Z informace vyplývá, že vláda tehdy o záležitosti hlasovala a rozhodla ve funkcích setrvat, přestože prezident byl v danou chvíli rozhodnutý pro rezignaci a měl už připravený rezignační dopis.¹³³ Článek vyšel v souvislosti s probíhajícím Národním soudem s domnělými kolaboranty. Toto téma mnohem obsírněji rozebraly právě Svobodné noviny 30. dubna v

129 Maixner, Adolf. Kdo tedy rozhodoval?. *Svobodné noviny*. 14.10.1945, Ročník 1, č. 121. s.2. ISSN 1802-6273.

130 Künzl-Jizerský, Rudolf. Jak vznikl tak zvaný protektorát. *Svobodné noviny*. 10.11.1945, Ročník 1, č. 144. s.2. ISSN 1802-6273.

131 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karta 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Lidová demokracie, Osudná schůzka Háchy s Hitlerem v Berlíně, 6.12.1945.

132 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karta 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Lidová demokracie, Frank o Háchovi a protektorátní vládě. 31.3.1946.

133 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karta 3231, svazek 1, ev. č. 1027, Právo lidu, Hácha měl abdikovat, když nastoupil Heydrich. 26.4.1946.

článku nazvaném *Protektorátní vláda před soudem*. Ten podal detailní popis událostí z března r. 1939 a potvrdil, že Hácha jel původně do Berlína v domnění, že bude s Hitlerem řešit především otázku odtržení Slovenska. A také toho, že po tom, co prohlásil, že k podpisu souhlasu s okupací není oprávněn, mu bylo Göringem tvrdě vyhrožováno. Zároveň ale článek uvádí, že se Hácha spolu s Chvalkovským v Berlíně dopustili zločinu proti státu podle retribučního dekretu, protože v Berlíně jednali s cizí mocí jménem republiky, tedy jako její reprezentanti. A právě podpisem prohlášení o omezení české suverenity se provinili proti státu.¹³⁴ Protože na jaře r. 1946 stále probíhal proces před Národním soudem s některými členy protektorátní vlády, věnovaly se Svobodné noviny tomuto tématu obšírněji a informacím o vládě před soudem věnovaly podrobně psaný seriál.

25. května se před Národním soudem, jak napsaly Svobodné noviny, probírala otázka „stařeckosti Emila Háchy“. Jako svědek vypovídal před soudem ministrský rada Karel Štrup, který soudu vylíčil mj. Háchou mu převyprávěné okolnosti podpisu memoranda o pozbytí suverenity a k tomu dodal: „*Když mi president tyto věci vyprávěl, nebyl ve stavu tak debilním. Tento stav se začal projevovat teprve v létě a na podzim roku 1943.*“¹³⁵ Zároveň prohlásil, že považuje za nepravděpodobné, že by kdy Hácha sepsal tzv. politickou závěť, protože toho v té době nemohl být schopen. O den později vypovídal u soudu vazebně stíhaný J. Havelka, někdejší šéf Háchova sekretariátu, což Svobodné noviny také detailně zaznamenaly. 28. května je pak Háchovo jméno ve Svobodných novinách zmíněno během dalších výpovědí před soudem ještě jednou.

Pro výše zmíněné články byla charakteristická věcná popisnost a snaha o co nejdetailnější prepis skutečnosti odehrávající se před Národním soudem. Svobodné noviny se v tomto miniseriálu vyvarovaly tendenčních komentářů na Háchovu adresu. Tématu probíhajícího procesu se podrobně věnovalo také Rudé právo několik květnových dní r. 1946 po sobě. Jeho popis skutečnosti a zvolený jazyk se od Svobodných novin ovšem poněkud lišil. 21. května v něm vychází článek s podtitulem *Háčovští zrádci se hodili Hitlerovi lépe než vlajkařští gangsteři*, jehož popis skutečnosti byl zahalen do emotivních výrazů a tendenčně posouval události: „*...háčovci a beranovci, kteří se pro svou »dobrou pověst« lépe hodili hitlerovským vetřelcům než vyložení vlajkařští gagansteři. A nyní nastává závod mezi vlajkaři a tzv. protektorátními ministry o přízeň hitlerovských pánů.*“¹³⁶ Za čtyři dny na to deník v

134 Autor neuveden. *Protektorátní vláda před soudem*. *Svobodné noviny*. 30.4.1946, Ročník 2, č.101. s.1-2. ISSN 1802-6273.

135 Autor neuveden. *Protektorátní vláda před soudem*. *Svobodné noviny*. 25.5.1946, Ročník 2, č.121. s.1-2. ISSN 1802-6273.

136 Autor neuveden. *S beranovskými zrádci vyrůstají vlajkaři zločinci*. *Rudé právo*. 21.5.1946, Ročník 27, č.

titulku ještě více přitvrdil a napsal, že *Hácha měl krýt zločiny zrádců*. Článek sice popisuje prezidentovu zdravotní indispozici od r. 1943, zároveň však hlavu státu i vládu řadí mezi protektorátní gangstery a Hitlerovy sluhy.¹³⁷ V podobně lživém duchu se pak nesl i článek z 26. května: „*Z Berlína se vrátil Hácha, kterému jel Havelka naproti do Terezína, velmi veselý, a líboval si, že věc dobře dopadla.*“¹³⁸

Poměrně značný prostor věnovaly Svobodné noviny i dalšímu soudnímu procesu, tentokrát se členy vlády Rudolfa Berana. 4. února 1947 se v nich objevuje znovu podrobný popis události ze dnů kolem 15. března 1939, tentokrát v podání samotného bývalého premiéra, který před soudem mohl zopakovat jen to, co před ním řekli o rok dřív jiní. Tedy např. že Hácha prohlášení o omezení suverenity podepsal v nátlakové situaci a že byl na pokraji nervového zhroucení.¹³⁹ Další podobné popisy a soudní výpovědi zveřejnily Svobodné noviny v únoru ještě třikrát. K Národnímu soudu byla předvolána i Háchova ošetřovatelka, která vylíčila prezidentův nedobrý zdravotní stav z r. 1944 i 1945. Předvolán byl také bratr Emila Háchy Theodor, ten interpretoval bratrova slova z r. 1941: „*Už kdyby tady dr. Beneš byl, já bych mu to rád předal.*“¹⁴⁰ Soud v tomto bodě detailně zkoumal tehdejší Háchův zdravotní stav a chtěl tak odhalit, do jaké míry byl odpovědný za své politické skutky. Opět je nutné dodat, že Svobodné noviny i v r. 1947 předkládaly čtenářům neutrální přepisy ze soudu a v souvislosti s Háchou se věnovaly čistému zpravodajství, nikoliv komentářům. Zprávu o soudu vydalo i Rudé právo, také 4. a 6. února. Oba tyto články jsou překvapivě neutrálním přepisem výpovědí obžalovaných, např. R. Berana.

Prostor, jaký soudnímu procesu s Beranovou vládou, resp. svědectvím o E. Háchovi věnovaly jiné deníky, zdaleka nebyl takový. 20. února 1947 vyšel v Rudém právu jen krátký sloupek se zestručněnou informací, že *Hácha nevěděl, co podepisuje.*¹⁴¹ O den později deník **Práce** zvolil pro svůj článek o svědeckých výpovědích před soudem titulek *Dr Hácha – případ pro psychiatry*, který citoval slova A. Maixnera o Háchových upadajících duševních schopnostech a jeho několikeré žádosti o podání jedu, aby mohl spáchat sebevraždu.¹⁴²

118. ISSN 0032-6569.

137 Autor neuveden. Hácha měl krýt zločiny zrádců. *Rudé právo*. 25.5.1946. Ročník 27, č. 122. s. 2. ISSN 0032-6569.

138 Autor neuveden. Nevěřili v obnovu republiky. *Rudé právo*. 26.6.1946. Ročník 27, č. 123. s. 2. ISSN 0032-6569.

139 Autor neuveden. Beranova vláda odpovídá. *Svobodné noviny*. 4.2.1947, Ročník 3, č.29. s. 3. ISSN 1802-6273.

140 Autor neuveden. Bratr dr. Emila Háchy svědčí. *Svobodné noviny*. 19.2.1947, Ročník 3, č. 43. s. 2. ISSN 1802-6273.

141 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Rudé právo, Hácha nevěděl, co podepisuje. 20.2.1947.

142 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Práce, Dr Hácha-případ

Podobný text vyšel v ten samý den také v listu Národní osvobození, kde byl ocitován úryvek z Háchova dopisu přečtený před soudem: „*Škodolibý osud mi nadělil tento úkol. Oběť, kterou jsem přinesl, je těžší, než jsem si představoval. Jsem životem vyčerpán a zbytek mých sil je malý.*“¹⁴³ 9. března přineslo Rudé právo krátký zpravodajský článek o pokračování soudního přelíčení.

Na začátku dubna pak Lidová demokracie otiskla překlad krátkého úryvku ze sovětské knihy *Istorija diplomatii*. Vyznění úryvku je značně překvapivé: jednak věrně popisuje, co se odehrálo v noci na 15. března 1939 v Berlíně, ale především akcentuje bezmocnost situace, v jaké se té noci Hácha s Chvalkovským ocitli. „*Hitler hrubě oznámil Háchovi i Chvalkovskému, že teď není čas na rozhovory a že je vyzval do Berlína jen proto, aby se podepsali na listině, kterou se Čechy a Morava včleňovaly do německé říše. „Každý, kdo se pokusí o odpor“, prohlásil Hitler, »bude udupán«.*“¹⁴⁴

15. července Svobodné noviny vydaly krátkou zprávu, že byla zkonfiskována vila prezidenta Háchy a bude předána sociálním účelům.¹⁴⁵

Na začátku r. 1948 vypovídala Milada Rádlová před tribunálem v Norimberku. Soudem byla dotazována opět na osudný 15. březen 1939. Svěho otce na dotaz, proč zůstal po tomto datu prezidentem, obhájila slovy: „*Otec a jiní čeští politikové, kteří zůstali ve vládě, se obávali, že kdyby podali demisi, byli by nahrazeni muži, kteří by k Němcům chovali sto procentní sympatie.*“¹⁴⁶ Stručný text o tom 13. ledna 1948 nabídl Svobodné slovo, rozsáhlejší články pak na toto téma otiskly ve stejný den *The New York Times* a *The Times* jako pouhé zpravodajství. Naopak polský *Głos Wielkopolski* komentoval 23. ledna Háchovu situaci v Berlíně jako politováníhodnou, nikoliv však ospravedlňující zejména pak v kontextu jeho dalších kroků, např. když hned v dubnu r. 1939 gratuloval Hitlerovi k jeho narozeninám.¹⁴⁷

V květnu r. 1948, tedy už po únorovém převratu, stručně informovalo Svobodné slovo o výpovědi Otto Meisnera, šéfa německého prezidentského kancléřství, před norimberským

pro psychiatry. 21.2.1947.

143 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Národní osvobození, Svědectví o Háchově zdravotním stavu. 21.2. 1947.

144 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Lidová demokracie, O Háchově podpisu 14.III.1939, 3.4. 1947.

145 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Svobodné noviny, Vila dr. E. Háchy sociálním účelům. 15.7.1947.

146 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Svobodné slovo, Svědectví Háchovy dcery, 13.1.1948.

147 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Głos Wielkopolski, Hácha v osidlech vyděračství a vlastní slabosti, 23.1.1948.

tribunálem. Meisner ve své výpovědi popřel, že by byl Hácha podroben jakémukoliv nátlaku.¹⁴⁸ 10. srpna 1948 podobnou informaci zveřejnila Mladá fronta, tentokrát však vycházela z norimberské výpovědi říšského zmocněnce pro Slovensko Keplera, který měl před tribunálem o Háchových slovech adresovaných Hitlerovi prohlásit: „*Excellence, ani nevíte, jak vás ctím! Vaše spisy jsem četl a jsem šťasten, že se s vámi dnes setkávám.*“¹⁴⁹

Ještě v r. 1948 u příležitosti 10. výročí zvolení Háchy prezidentem otiskuje Rudé právo silně podbarvený článek *Definitivní konce háchovštiny* (citován v kap. Háčovština). O tři roky později, v listopadu r. 1951, si Rudé právo téma E. Háchy bere doslova za hlavní a věnuje mu obsáhlý komentář s názvem *Hácha – dovršitel zrady*. Účel článku byl zřejmý z názvu i z obsahu: „*Zůstal na svém místě z milosti okupantů i po 15. březnu 1939. Zůstal tam proto, aby jim pomáhal přivádět český lid do Hitlerových žalářů a koncentráků a české hlavy pod nacistickou katovu sekeru... Hácha k tomu všemu mlčel, neboť se vším souhlasil... Vyvražďování českých lidí za souhlasu Emila Háchy vyvrcholilo šíleným terorem po atentátu na Heydricha 27. května 1942.*“¹⁵⁰ Období mezi 18. listopadem a 2. prosincem 1951 bylo v českých tiskovinách poměrně bohaté na články o E. Háchovi a články jsou si navzájem podobné. Nebyl to už strohý popis událostí z doby protektorátu, jak tomu bylo ještě do r. 1948. E. Hácha byl hanoben, noviny zamlčovaly některá fakta, jiná si naopak vymýšlely. Svobodné slovo 29. listopadu otiskuje komentář *Háchova cesta – cesta zrady a hanby*, ve kterém autor mj. píše: „*Tajně na několika schůzích páni připravili i kandidaturu Háchovu na stolec prezidentský. Lidé opravdu nevěděli, proč toho císařského byrokrata... Jeho kandidatura byla smluvena s dr. Benešem jen proto, aby Hácha stůj co stůj udržel kapitalistický řád v Československu při životě.*“¹⁵¹ Přesně v den 13. výročí Háchova zvolení 30. listopadu 1951 zaznívají na prezidentovu adresu další nelichotivá slova i v Lidových novinách. V textu nazvaném *Naši mnichované* autor obvinil ze zrady Háchu spolu s Benešem: „*Řada dokumentů, které svědčí o Benešově podpoře Háchova fašistického teroru v druhé republice, staví Benešovu politiku do zcela nového světla.*“¹⁵² Výročí využila také Obrana lidu pro článek *Československá buržoasie na cestě háchovštiny* a Rudé právo pro text *Zvolili zradu a hitlerovský protektorát* (viz kapitola Háčovština). Mladá fronta pak vydala komentář

148 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Svobodné slovo, Hácha jednal bez nátlaku. 5.5. 1948.

149 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Mladá fronta, ČTK. Emil Hácha obdivoval Hitlera. 10.8.1948.

150 Spurný, Gríša. Hácha-dovršitel zrady. Rudé právo. 1951. s.7. Ročník 32. č 272. ISSN 0032-6569.

151 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Svobodné slovo, Vandrovec, A. Háchova cesta-cesta zrady a hanby. 29.11.1951.

152 NA Praha, f. MZV-VA 1945-1951 (1955), díl II, karton 3232, svazek 1, ev. č. 1027, Lidové noviny, Knesl, Gustav, Hejda, Zbyněk. Naši mnichované, 30.11.1951.

Od Beneše přes Háchu k Hitlerovi, kde, jak už je z titulku patrné, podobně jako Lidové noviny, postavila na stejnou úroveň Beneše s Háchou a Adolfa Hitlera. Článek se nevymyká soudobému pojetí ostatních na toto téma: „*Benešovi nijak nevadilo, že Hácha sloužil nacistům do roztrhání těla, i když už předtím jako soudce osvobozoval s Benešovým vědomím henleinovce.*“¹⁵³ Sérii z tohoto období uzavírá na začátku prosince Rudé právo komentářem *Spojenectví proti lidu* opět s obviněním Beneše a Háchy dohromady: „*Z těchto dokladů také vysvítá, proč Beneš tyto styky udržoval, i když už každému našemu občanu muselo být jasné, že Hácha je nejodpornější zrádce, jaký se v našich dějinách vyskytl.*“¹⁵⁴ Články z listopadu r. 1951 jsou si navzájem velmi podobné. Ve všech figurují Hácha spolu s Benešem jako hlavní viníci mnichovské tragédie a jako přísluhovači nacistického režimu. Skutečnost, že se objevily ve většině důležitých deníků té doby, dává tušit, že byly psány s přesně vymezeným jednotným zadáním objednavatele, tedy vedení KSČ.

Po r. 1951 se v dohledatelných zdrojích jméno Hácha vyskytuje zřídka. Např. v r. 1954 je o něm letmá zmínka v *Literárních novinách* jako o „*pomocníku Adolfa Hitlera*“.¹⁵⁵ Podobně i v r. 1958. Výjimkou je také *Československý časopis historický*, přesněji jeho vydání z r. 1955 a pojednání pod názvem *Národní očista v letech 1945 až 1946*. Autor ve stati oceňuje způsob, jakým proběhla „národní očista“ těsně po válce, popisuje ale i dějinné události z předmnichovské doby. V souvislosti s E. Háchou chválí ojedinele projev E. Beneše z r. 1942, ve kterém řekl, že „*Hácha i jeho pomahači jsou spoluodpovědní za vše, co nacisté u nás provádějí.*“¹⁵⁶ Článek dále cituje Košický vládní program, který byl v souvislosti s Háchou velmi konkrétní: „*Po těchto obecných ustanoveních vládní program specifikoval nejhorší a nejzřejmější případy národní zrady: Jako velezrádce Republiky postaví vláda před Národní soud protektorátního presidenta Háchu a všechny členy Beranovy vlády...*“¹⁵⁷

IV. Emil Hácha v pamětech

Hledání pravdy o druhé světové válce, jejích viníků i hrdinů bylo ústředním motivem nejen vycházejících periodik, ale i knih a pamětí jejích aktérů. Jméno Emila Háchy se v nich také objevuje. Literární činnost však byla od r. 1948 cenzurována, proto jsou k dispozici paměti jen

153 Vorel, B. *Od Beneše přes Háchu k Hitlerovi. Mladá fronta*. 1951. s. 4. Ročník VII. č. 282. ISSN 0323-1941.

154 Oborský, Stanislav. *Spojenectví proti lidu. Rudé právo*. 1951. s. 8. Ročník 32. č. 284. ISSN 0032-6569.

155 Sulek, Miroslav. *Slovenské národní povstání – hrdost našeho lidu. Literární noviny*. 1954. s. 1. Ročník III. č. 35. ISSN 0459-5203.

156 Foustka, Radim N. *Národní očista v letech 1945 až 1946. Československý časopis historický*. 1955, s. 636. Ročník III. č. neuváděno. ISSN 0045-6187.

157 Tamtéž.

do tohoto roku nebo ty, které vyšly v zahraničí.

V r. 1946 vyšel soupis projevů E. Beneše z období let 1938 – 1945. E. Hácha a jeho politické kroky jsou v nich několikrát zmíněny, vesměs kriticky. Nepřál si setrvání Háchy v čele protektorátu a vlády v ministerských funkcích, které je podle něj učiněno spoluodpovědnými za masakry na českých obyvatelích: „*Proto jsem si také přál i v zájmu Háchy samého, i v zájmu národa a státu, aby dr. Hácha a jeho tzv. vláda včas odešla. Po prvním výstřelu v Praze, Heydrichem nařízeném, nebylo už v rukou českých, tj. dr. Háchy a jeho vlády, moci a práva žádného.*“¹⁵⁸

O rok později, v r. 1947, vydává své eseje pod názvem **Žalář milionů** Vojta Beneš.¹⁵⁹ V nich jednak popisuje berlínské události z března r. 1939, ale také např. komentuje Háchovy projevy. Autor z nich čte především prezidentovu nešťastnou situaci, vyčítá mu jeho dávnou nedůvěru ke vzniku samostatného Československa a zároveň nepřímo kritizuje nedostatek jeho odvahy postavit se k politickým hrozbám čelem: „*Neptá se svého lidu, neptá se parlamentu, neptá se ani vlastního svědomí. Tu je jistě odvážný, tu se rozhoduje podobně jako diktátor a odevzdává osud svého národa do rukou násilí, před kterým se v pokoře sklání... Lze z toho usuzovat, jak urputný to asi musel být nátlak, jestliže vyčerpal jeho tělesné síly a na konec zlomil i jeho odpor.*“¹⁶⁰ Přesto V. Beneš Háchu jednoznačně neodsuzuje, omlouvá ho stářím a chorobami. „*Litujeme jenom, že se nedržel tradice svého národa, že se zlomen poddal nacismu, že mluvil tam, kde měl jen právo mlčet....*“ Zároveň autor klade sám sobě otázku, zda není v hodnocení prezidenta příliš příkrý. Dává mu sice za vinu nedostatek odvahy a ráznosti, vzápětí však dodává: „*Teprve dějiny mohou vyslovit poslední slovo v této při.*“¹⁶¹

Ještě v r. 1948 mohly být vydány proslovy Jana Masaryka, působícího během války v londýnském exilu. Jak se Masaryk o Háchovi vyjadřoval, bylo zmíněno na str. 16. Bezpochyby se na jeho počínání díval „londýnskýma očima“, odkud se protektorátní problémy jevily přece jen v poněkud odlišném světle. Po zavedení cenzury v r. 1948 už nebylo možné svobodně publikovat, proto vycházejí paměti Františka Schwarzenberga až v r. 1989, Prokopa Drtiny v r. 1982 a Ladislava Feierabenda v r. 1965, tedy těch, kteří Emila Háchu zmiňují, v zahraničních vydavatelstvích.

158 BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1946. s. 166. ISBN neuvedeno.

159 V. Beneš (1878-1951), bratr E. Beneše, poslanec Národního shromáždění.

160 BENEŠ, Vojta. *Žalář milionů: Protektorát Čechy a Morava*. 3. vyd. Praha: Pokrok. 1947. s. 56. ISBN neuvedeno.

161 Tamtéž. s. 59.

7. 60. léta - snaha o revizi pohledu na skutečnost?

Období 60. let bylo dobou politického a kulturního uvolnění, zejména pak r. 1968 přinesl na určitý čas zrušení cenzury a tedy i možnost nového zkoumání historických událostí. Zda tomu tak bylo i v případě Emila Háchy, lze doložit také dobovým tiskem. *Literární noviny* se vracejí k tématu 14.-15. března 1939 v r. 1964 v zamyšlení A. J. Liehma. Jméno Hácha je v článku jen suchou okrajovou zmínkou zasazenou do obecné formulace „březnové zrady“.¹⁶² Týdeník věnoval výročí březnové okupace prostor i na dalších stranách, kde se – stejně jako v některých denících v období let 1945 – 1947 snoubí odsuzování za březnový podpis formou „zrádcovských formulací“ se snahou zasadit událost do širšího kontextu a upozornit, že tlak vyvíjený na Háchu a Chvalkovského v Berlíně oné noci byl enormní: „*Pravda, jednání nacistických předáků s československými státníky bylo ukázkou politického gangsterství. Když Hácha a Chvalkovský váhali s podpisem, vyvíjeli na ně Göring s Ribbentropem nejbrutálnější nátlak.*“¹⁶³ Autor článku zároveň poukazuje na Háchovu mizivou politickou zkušenost a odvalu a vyvozuje z toho závěr, že vůbec neměl být do čela republiky zvolen. „*Avšak ani sebegangsterštější metody nemohou ospravedlnit Háchovo a Chvalkovského počínání,*“¹⁶⁴ pokračuje autor.

Zajímavým momentem je vydání odborné stati v Československém časopise historickém v r. 1967 autora Tomáše Pasáka, který se tématu života Emila Háchy a doby protektorátu publikačně věnoval i po r. 1989. Zde předložil podrobný popis skutečností kolem A. Eliáše a aktivistických novinářů. Jméno Hácha je v něm v několika souvislostech také zmíněno, autor však předložil čtenáři odborný článek, ve kterém se vyvaroval jakýchkoliv spekulací, úvah a tendenčních výkladů historie.¹⁶⁵

Týdeník *Kulturní tvorba* z doby pražského jara zmiňuje Háchovo jméno na poslední stránce svého vydání z dubna r. 1968. Článek je komentovaný přepis převzatý z německého *Der Spiegel*, který si vzal na mušku typické rysy chování Čechoslováků během vypjatých dějinných událostí, a proto v souvislosti s Háchou píše: „*Nový president Hácha našel cestu zpět k tradiční bázlivosti a vzdal se použití čtyřiceti vysoce vyzbrojených divizí proti německých vetřelcům: Göring pohrozil bombardováním zlaté Prahy.*“¹⁶⁶

162 Liehm, A. J. Pětadvacet let. *Literární noviny*. [online]. 1964. Ročník 13. č. 11. s.1. [cit. 2.8.2013]. ISSN 0459-5203. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz> .

163 Hájek, Miloš. Úvahy nad 15. březnem. *Literární noviny*. [online]. 1964. Ročník 13. č. 11. s.3. [cit. 2.8.2013]. ISSN 0459-5203. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz> .

164 Tamtéž.

165 Pasák, Tomáš. Aktivističtí novináři a postoj generála Eliáše v roce 1941. *Československý časopis historický*. 1967. Ročník XV. č. 2. s.173. ISSN 0045-6187.

166 Loe Wenstein, Bedřich. Český oportunistismus podle časopisu Der Speigel. *Kulturní tvorba*. [online]. 1968. Ročník VI. č. 15. s.16. [cit. 2.8.2013]. ISSN 0454-5966. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

Společenské podmínky konce 60. let ještě umožňovaly nahlížet na dějinné události jiným pohledem než byl ten, který určovala KSČ. Dopodrobna a na několikrát se na jaře r. 1969 zabýval tématem osudových okamžiků československých dějin týdeník *Listy*, časopis Svazu československých spisovatelů. Jarní měsíce r. 1969 začínaly být pro mnohé deziluzí z posrpnového politického vývoje a mnozí v něm viděli konotaci s vývojem po r. 1938. Jméno E. Háchy proto bylo v tomto období citováno častěji než kdy jindy, a to v různě zabarveném kontextu.

Na svou dobu je unikátem komentář J. L. Fischera zveřejněný v Listech 13. března 1969, který nejenže cituje popis průběhu osudové březnové noci r. 1939, ale odmítá vinu těch, kteří po *Mnichovu* nastoupili k moci, protože nové státoprávní uspořádání jen zdělili a neměli už faktickou moc ani schopnost katastrofu odvrátit. Autor se proto chce na adresu pomnichovských aktérů vyvarovat pronášení jakéhokoliv soudu. „*Zmrzačený zbytek dřívějšího státu, obnažený na všech stranách, nebylo možno totiž hájit, i kdyby zbývalo k tomu minimum času. Rozkaz k obsazení českých zemí byl vydán ještě před návštěvou Háchovou u Hitlera a tento krok už byl také předem »zdůvodněn«.*“¹⁶⁷ Rozsáhlý článek celkově mapuje kritické okamžiky československých dějin a nabízí neotřelé vysvětlení příčin mnohých z nich.

V dubnu r. 1969 uveřejňuje zamyšlení nad důvody a důsledky podpisu mnichovské dohody a role prezidenta Háchy v okupačním období, o kterém se zmiňuje jako o „*kapitulantovi, který s plnou důvěrou vložil osud českého národa do rukou říšského kancléře a v jeho hlubokém porozumění pro národnost shledal záruku národního přežití.*“¹⁶⁸ Autor také neotřelým způsobem upozorňuje na podobnost politické i mravní krize v r. 1938 a o třicet let později. Citace slov J. F. Kennedyho, že „*nutnost politické odvahy je v dnešních dobách daleko naléhavější, než kdy jindy...*“ byla pravděpodobně kriticky namířena na postupující se smířování s okupací po r. 1968, zároveň v ní ale nelze nevidět kritiku politických postojů E. Háchy a protektorátních představitelů vůči nacistům.¹⁶⁹

Doslovnou obhajobou E. Háchy a zároveň překvapivým zjištěním je sloupek Miloše Žáka zveřejněný v Listech 24. dubna. Žák popisuje přátelství mezi ním a A. Eliášem a zmiňuje dokument, který sepsal Eliáš s Háchou a ve kterém prohlašují, že sami sebe nepovažují za legitimní reprezentaci českého národa. Dokument byl dle doloženého svědectví doručen E. Benešovi do Londýna a přispěl k mezinárodnímu uznání londýnské exilové vlády. Autor

167 Fischer, J.L. Dva neblahé dny. *Listy*. [online]. 13.3. 1969. Ročník II. č. 10. s.1. [cit.2.8.2013]. ISSN neuvedeno. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

168 Steiger, Ivan. Kapitulace a odvaha. *Listy*. [online]. 3.4.1969. Ročník II. č. 13. s.1. [cit. 2.8.2013]. ISSN neuvedeno. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

169 Tamtéž.

článku se však v závěru pozastavuje nad tím, jak mohl E. Beneš ještě před svým návratem do Prahy, přestože si na Háchovo a Eliášovo prohlášení dobře pamatoval, prohlásit, že po skončení války bude nutné Háchu a ministry protektorátní vlády zatknout a postavit před Národní soud.¹⁷⁰ Listy nabídly na sklonku 60. let nový pohled na E. Háchu a dobu protektorátu, především pak umožnily uveřejnit názory, které nebyly poplatné oficiálnímu výkladu dějin. Jejich další vydávání bylo ještě během r. 1969 zakázáno.

Československý časopis historický se k E. Háchovi vrací i v r. 1969. Autorem stati je stejně jako o dva roky dříve Tomáš Pasák, tedy historik publikující i po r. 1989. Pasák především zdůraznil, že o osudu Československa bylo rozhodnuto dávno předtím, než se E. Hácha vydal v březnu r. 1939 do Berlína: „*Jednání osudné noci na 15. března bylo prologem k tragickému vývoji v následujících šesti letech. Hácha se neustále vracel k tomuto aktu a vycházel z toho, že mu otázka obsazení českých zemí byla předložena jako nezměnitelná skutečnost. Bylo mu dáno pouze na vybranou, zdali má dojít ke krveprolití či nikoliv.*“¹⁷¹ Dále podrobně popsal veškeré skutečnosti, které se v Berlíně odehrály. Události r. 1939 rozebírá Pasák i v dalším článku, kde předkládá důkazy o tom, že se E. Hácha snažil u Neuratha vymoci lepší podmínky pro zatčené či zachraňovat poslední zbytky české autonomie např. formou protestního dopisu adresovaného Hitlerovi: „*Jednalo se o protest vlády a presidenta proti německému násilí. Byla to »politická nota«, ve které se protestovalo proti nedodržování Hitlerova slibu a proti porušování tzv. autonomie ze strany německých úřadů.*“¹⁷²

Konec šesté dekády 20. století, jak je z výše uvedeného patrné, představoval na krátký čas možnost svobodného historického badání a také možnost publikovat vlastní postoj, což se projevilo zejména v Listech, ale i v odborném historickém časopisu. Díky politickému uvolnění byla zveřejněna nová a do té doby pro mnohé neznámá fakta o Háchových politických krocích.

170 Žák, Miloš. Osobní vzpomínka. *Listy*. [online]. 24.4.1969. Ročník II. č. 16. s.2. [cit. 2.8.2013]. ISSN neuvedeno. Dostupné z <archiv.ucl.cas.cz>.

171 Pasák, Tomáš. Vstup německých vojsk na české území v roce 1939. *Československý časopis historický*. s.165. 1969. Ročník XVII. č. 2. ISSN 0045-6187.

172 Tamtéž. s.559.

8. Rok 1989 a změna obrazu Emila Háchy?

Pád komunistického režimu, který se většinou snažil skutky E. Háchy zamlčovat či naopak posouvat jejich pravdivost, znamenal především možnost svobodného historického badání a předkládání nových skutečností či upřesňování již známých faktů. Autoři mohli svobodně publikovat a činy E. Háchy byly díky mnohým z nich postaveny do nového světla.

Přesto se v tištěných periodikách Háchovo jméno a historický kontext začíná objevovat velmi pozvolna. První letmé zmínky lze v rámci zaznamenat až v r. 1991. Např. v časopisu Respekt v únoru r. 1991 se Háchovo jméno objevuje v souvislosti s tím, že to byl on, kdo „ustoupil nacismu.“¹⁷³ V r. 1992 se tématu E. Háchy věnovalo především Rudé právo. Háchovo jméno v něm v průběhu celého roku lze nalézt šestkrát. Buď je kontext čistě popisný a nevýznamný nebo vysvětluje nelehkou situaci, v níž se např. v noci na 15. března 1939 prezident ocitl: „*Tehdy zkolaboval a jeho pokročilá ateroskleróza se výrazně podepsala i na jeho dalším prezidentování ve vzniklém Protektorátu Čechy a Morava. V této situaci by však v jeho funkci zřejmě ani muž se železným zdravím nic nezmohl.*“¹⁷⁴ V podobné intenzitě byl medializován i o rok později, také především v Rudém právu, které v rozboru okolností srpnové okupace r. 1968 citovalo Josefa Smrkovského: „*Podářilo se jim věci zpomalit a zachránit mnoho lidí,*“, což Smrkovský uvedl jako paralelu podpisu členů delegace ÚV KSČ v Moskvě s E. Háchou v Berlíně.¹⁷⁵

Široká česká veřejnost se se životem E. Háchy, resp. s jeho těžkými chvílemi v Berlíně mohla detailně seznámit především z televizního filmu *Noc rozhodnutí* režiséra Pavla Háši z r. 1993. Snímek nabídl divákovi napínavé drama a vylíčil, jak se asi E. Hácha musel v noci na 15. března 1939 cítit. V podání Rudolfa Hrušínského věrně vystihuje, jak prezident podléhal vlastním pochybnostem, pocitu bezradnosti a nátlaku nacistů, až nakonec fyzicky zkolaboval.

Kritika na Háchovu adresu se však snášela i v období 90. let. V r. 1994 otiskl Respekt komentář rozebírající v kritickém duchu kroky prezidenta Háchy: „*Po listopadu 1989 se objevila řada studií, úvah i dokumentárních filmů, které se pokoušely – snad jako reakce na komunistické zatracování- rehabilitovat a očistit postavu Emila Háchy. Argumentovaly jeho křesťanským založením a čestností.... Jeho dojemná rehabilitace velkoryse přehlíží, že*

173 Newton Media – Mediální archiv. [online]. Respekt, Šindelářová, Milena. Lupiči, lháři, vrazi.18.2.1991. s.9. [cit. 5.8.2013].

174 Newton Media – Mediální archiv. [online]. Rudé právo, Šiška, Miroslav. Jak se volil prezident..7.11.1992. s.13. [cit. 5.8.2013].

175 Newton Media – Mediální archiv. [online]. Rudé právo. Šiška, Miroslav. Moskevský diktát. 5.6.1993. s.15. [cit. 5.8.2013].

*setrvání ve funkci po Heydrichem rozpoutaném teroru, po transportech Židů a po heydrichiádě bylo hanebností, kterou nelze omluvit senilitou ani čímkoliv jiným.*¹⁷⁶

Na jednu stranu tedy vycházely odborné publikace, ve kterých se historici snažili o nalezení objektivního přístupu k osobnosti a činům E. Háchy, na straně druhé ještě v r. 1999 **Haló noviny** křísí ve svém slovníku pojem *háčovština*, která „*nebyla jen objektivním kolaborantstvím* , a *dr. Hácha nebyl jen objektivně kolaborantem, byť by se neztotožňoval jako erudovaný, zkušený právník a politický konzervativce s nacistickou a fašistickou ideologií a jejich politikou, ale protože ji minimálně trpně přijal, stal se via facti kolaborantem v plném slova smyslu.*“¹⁷⁷

Roky současné a téměř současné jsou na medializaci a popularizaci Háchovy osobnosti bohaté a je z nich jasně patrný trend obratu, tedy trend Háchovo působení vysvětlující i obhajující. Po zadání jména Hácha do vyhledavače Českého rozhlasu nabízejí jeho webové stránky 168 výsledků. Za poslední rok zpracovaly redakce ČRo tuto tematiku hned několikrát. Už v r. 2003 v rámci seriálu *Naši prezidenti* osvětluje autor dílu o E. Háchovi některé detaily z prezidentova života: „*V paměti ho máme spíš jako zrádce národa, který vydal Československo do rukou Hitlera. Hácha ale byl vzdělaný muž s velkým citem pro spravedlnost, který se všemožně snažil o záchranu národa jako takového.*“¹⁷⁸ Mediální vyhledavač Newton Media zahrnující tištěná i elektronická média vč. internetu nabízí 696 výstupů týkajících se E. Háchy za poslední rok. Haló noviny svou rétoriku na Háchovu adresu od začátku 90. let nezměnily. Jinak je ovšem zcela zřejmé, že téma E. Hácha pozornost médií přitahuje a že prezidenta staví do nového, neutrálního či pozitivního světla.

V r. 2010 byla uvedena premiéra divadelní hry Milady Součkové *Historický monolog*, jehož obsahem je fiktivní zpověď E. Háchy T. G. Masarykovi.¹⁷⁹ Česká televize věnovala Háchovi jeden z dílů pořadu *Historie.cs* a dokumentárního seriálu *Zrychlený čas*, dále pak např. samostatný dokument *Zrádce nebo oběť?*. V r. 2013 se prezident vrátil na divadelní prkna brněnského Divadla Feste v představení *Dr. Emil Hácha*. Hru zrežiroval Jiří Honzírek, autory jsou Tomáš P. Kačer a Jakub Macek.¹⁸⁰

176 Newton Media – Mediální archiv. [online]. Štencl, Richard. Respekt. Na odpovědnost za národ je někdy třeba zapomenout. 21.3.1994. s.2. [cit. 5.8.2013].

177 Newton Media-Mediální archiv. [online]. Haló noviny. Moravský, Ctibor. O českém kolaborantství. 15.3.1999. s.7. [cit. 5.8.2013].

178 Český rozhlas. Naši prezidenti III.- Emil Hácha [online]. Místo neuvedeno: Vystaveno 16.1.2003 [cit. 5.8.2013]. <http://www.rozhlas.cz/prezident08/9muzu/_zprava/420907>.

179 Česká televize.Události, komentáře [online]. Místo neuvedeno. Vystaveno 15.6.2010 . [Cit. 13.8.2013].<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/210411000370615/>>.

180 Newton Media – Mediální archiv. [online]. Břeclavský deník. Feste vzpomene na vznik protektorátu. 9.3.2013. s.9. [cit. 5.8.2013].

Z citovaných zdrojů z různých období českých, resp. československých dějin se odráží obecná atmosféra dané doby. Po r. 1945 hledala společnost spolu s médii viníky mnichovské tragédie. Prezident Hácha setrval po celou dobu okupace na území Čech a také ve funkci, byť byla jen formální. Právě tím dal hledačům viny do rukou argument, pro který ho mnozí odsoudili a nemohli se už kvůli zkrácenému obrazu, který tisk poskytoval, dozvědět okolnosti nejrůznějších událostí. Lid vždy soudí jen to, co bezpečně vidí, ne to, co se možná skrývá v pozadí historie. Těsně po válce byl Hácha vinen tím, že podepsal Hitlerovi v Berlíně dokument oklešťující suverenitu českých zemí. Právní relevance dokumentu byla nulová, a to prezident věděl. Pak se také pro veřejnost provinil tím, že neodstoupil z funkce prezidenta. Je otázkou, zda měl tento krok udělat. Dal by tím sice najevo nesouhlas s nacistickým režimem, zároveň by tím ale vydal osud Čech a Moravy všanc nové nejistotě. Je proto nesnadné soudit kroky těch, co se rozhodli v protektorátu zůstat. Do r. 1948 však ještě bylo možné z vybraných tiskovin získat informace a na jejich základě si utvořit vlastní obraz skutečnosti. Nově zavedená cenzura po únoru r. 1948 zamezila jakýmkoliv jiným pokusům o výklad historie než byl schválený vedením KSČ. Nezkreslená historická fakta o E. Háchovi je proto možné dohledat až v tiskovinách kolem r. 1968, kdy byla na určitou dobu cenzura zrušena. Ničím nelimitovaný přístup k informacím nabídl až možnosti po r. 1989, což bylo dáno jednak nově nabytou svobodou, ale také mohutným rozvojem informačních technologií a nových médií. Přesto i v novodobé historii zůstávají v určitých typech médií populární klišé užívaná v etapě socialismu.

Zda byl E. Hácha zrádce a kolaborant či zda naopak vydal sám sebe všanc, aby český národ utrpěl škody co možná nejmenší, mohou soudit pouze historici. Faktem zůstává, že o záslužných činech protektorárního prezidenta podali již mnohá svědectví v literatuře. Háchův osud zůstává české společnosti jako určité memento. Memento toho, že je předčasné soudit kohokoliv, o jehož životě a skutcích nemáme dostatek relevantních informací. Háchův život skončil nedůstojně ve víru revolučních nálad. Budiž malým zadostiučiněním, že několik desítek let po jeho smrti se našli lidé, které jeho nelehký osud zajímal a založili Společnost Emila Háchy.

9. Závěr

V úvodu byly nastíněny základní otázky, na které má tato diplomová práce odpovědět. Na základě shrnutí a prozkoumání dostupných údajů z prostudovaných pramenů lze konstatovat, že pro období let 1945 – 1948 je v českých resp. československých periodikách typické hledání viníků pomnichovské tragédie. Média se věnovala především probíhajícím soudním procesům se členy protektorátních vlád. Díky jejich výpovědím mohly být osvětleny mnohé události z okupační etapy našich dějin, což deníky v souvislosti s Emilem Háchou zohledňovaly různým způsobem. Jako neobjektivnější se jeví zpravodajství tehdejších Svobodných novin, které podávalo nekomentované a nejméně krácené informace. Rudé právo zaujalo k protektorátní tematice ambivalentní postoj. Některé články byly psány neutrálním zpravodajským jazykem, jiné na Háchovu adresu užívaly expresivních výrazů typu „zrádce“ a „kolaborant“. Toho se vyvarovaly zbývající deníky, ze kterých zde bylo citováno, zdaleka však nevěnovaly tomuto tématu takový prostor jako Svobodné noviny.

Jako velmi tendenční je třeba hodnotit většinu článků otištěných v českém jazyce v periodikách vydávaných za hranicemi. Cizojazyčné deníky zaujalo téma viny či nevin E. Háchy také. Věnovaly se mu v době těsně po Háchově smrti, nejexpresivnějším a často užívaným výrazem v jejich člancích bylo verbální spojení „český Quisling“.

Po r. 1948 je Hácha medializován v jednotném duchu ve všech významných dobových denících. Jeho jméno se objevuje často v souvislosti s nepodloženými historickými fakty a posunutými významy. Užitý jazyk byl na jeho adresu velmi expresivní a odsuzující. Stupeň Háchovy medializace významně poklesl po r. 1951.

Prameny z r. 1968 a částečně i z r. 1969 potvrdily prvotní předpoklad, že se někteří autoři snažili revidovat do té doby výhradně tendenční pohled na protektorátní dobu i Háchu samotného. Některé texty z týdeníku Listy se i pohledem dnešní doby jeví jako přelomové a odvážné. Otevřeně a poněkud vědecktěji publikuje na toto téma Tomáš Pasák, uznávaný odborník na dobu protektorátu zejména v období po r. 1989. Obnovení cenzury v r. 1969 snížilo opět počet výstupů na téma E. Hácha na minimum a zabránilo jakémukoliv dalšímu historickému bádání.

Pro etapu těsně po r. 1989 je typický pomalý nárůst počtu mediálních výstupů se jménem Emil Hácha a do určité míry v některých periodikách setrvávání v zavedeném modelu Háchy jako hlavního viníka a zrádce. Významným přínosem nově nabyté svobody byly především nové knižní tituly, které poprvé s výjimkou Pasákovy studie z r. 1968/1969 nabídly ucelený

přehled událostí z Háchovy doby a ověřená historická fakta. V současné době, hovoříme-li o posledním desetiletí, je možné pozorovat trend otevírat v médiích témata související s E. Háchou. Významně se na tom podílejí elektronická média, zejména pak veřejnoprávní televize a rozhlas. Internet je snadno dostupným zdrojem pro všechny, vzniklo také několik webových stránek věnovaných Háchovi. Ne vždy však nabízejí hodnotné a ověřené informace.

Závěrem je možné konstatovat, že se potvrdil počáteční předpoklad o vlivu cenzury na podobu Háchovy medializace po r. 1948 a naopak částečné rozvolnění tendenční rétoriky po jejím zrušení na krátkou dobu v r. 1968. Do určité míry je překvapující jen pozvolný nárůst zájmu o témata související s Háchou po r. 1989.

Na to, zda-li se díky snadné dostupnosti zdrojů a informací razantně změnil v očích veřejnosti pohled na E. Háchu po r. 1989, by musela odpovědět sociologická studie. Na jedné straně stojí informace jako takové, na druhé úroveň vzdělání ve školách, která dokáže ovlivnit vlastní postoj především. Pro pochopení vlastní národní minulosti i současnosti je to možná aspekt úplně nejpodstatnější.

10. Přehled použitých pramenů

Literatura:

BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války*. 3. vyd. Praha : Družstevní práce, 1946. ISBN neuvedeno.

BENEŠ, Vojta. *Žalář milionů : Protektorát Čechy a Morava*. 3. vyd. Praha : Pokrok, 1947. ISBN neuvedeno.

DRTINA, Prokop. *Československo, můj osud : Svazek první*. 1. vyd. Praha : Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-102-5.

FEIRABEND, Karel Ladislav. *Politické vzpomínky I*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-071-3.

HÁCHA, Emil a kol. *V hodině dvanácté : Soubor projevů státního presidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27.květnu 1942*. vyd. neuvedeno. Praha : Orbis, 1942. ISBN neuvedeno.

KADLEC, Vladimír. *Podivné konce našich prezidentů*. 1.vyd. Hradec Králové : Kruh, 1991, ISBN 80-7031-612-8.

LIŠKA, Vladimír. *Causa Edvard Beneš*. 1.vyd. Olomouc : Fontána, 2005. ISBN 80-7336-219-8.

MACHÁLEK, Vít. *Prezident v zajetí : Život, činy a kříž Emila Háchy*. 1. vyd. Praha : Regulus, 1998. ISBN 80-901564-6-0.

MASARYK, Jan. *Volá Londýn*. Reprint vyd. z r.1948. Praha : Levné knihy, 2000. ISBN 80-86425-21-5.

PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945)*. 1. vyd. Praha : Rybka Publishers, 2007. ISBN 978-80-87067-04-8.

PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. Vyd. neuvedeno. Praha : Práh, 1998. ISBN 80-85809-885.

RUBÍN, Jiří. TOMEŠ, Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen prezidentem ČSR*. 1. vyd. Praha : Věrité, 2008. ISBN 978-80-87129-12-8.

ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. 2. vyd. Praha : Rozmluvy, 1990. ISBN 0 946352 7 12.

TOMÁŠEK, Dušan. KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. ISBN 80-85821-303.

UHLÍŘ, Jan B. *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-675-6.

Tisk:

Archiv Kanceláře prezidenta republiky. Protokol T (tajné), 1921-1944 (1953), karton 214, sign. T 223/43, Zdravotní stav státního prezidenta:

Lékařská zpráva z 27.10.1943.

Lékařská zpráva dr. A. Maixnera z 30.4. 1945.

Archiv Kanceláře prezidenta republiky. 1919-1947, karton 191, inv.č. 1261, sign. 190, Tisk a literatura o prezidentu dr. Emilu Háchovi:

Venkov 27.5.1944.

Parlamentní knihovna:

Československý časopis historický. 1955. Ročník III. č. neuvedeno. ISSN 0045-6187.

Československý časopis historický. 1967. Ročník XV. č. 2. ISSN 0045-6187.

Československý časopis historický. 1969. Ročník XVII. č. 2. ISSN 0045-6187.

Mladá fronta, 30.11.1951, Ročník VII., č. 282. ISSN 0323-1941.

Rudé právo: 21.5.1946, Ročník neuveden. č. 118. ISSN 0032-6569.

25.5.1946, Ročník neuveden. č. 122. ISSN 0032-6569.

26.5.1946, Ročník neuveden. č. 123. ISSN 0032-6569.

4.2.1947, Ročník neuveden. č. 29. ISSN 0032-6569.

6.2.1947, Ročník neuveden. č. 31. ISSN 0032-6569.

Svobodné noviny: 14.10.1945, Ročník 1. č.121. ISSN 1802-6273.

10.11.1945, Ročník 1. č.144. ISSN 1802-6273.

30. 4.1946, Ročník 2. č.101. ISSN 1802-6273.

25. 5.1946, Ročník 2. č.121. ISSN 1802-6273.

26. 5.1946, Ročník 2. č.122. ISSN 1802-6273.

28. 5.1946, Ročník 2. č.123. ISSN 1802-6273.

1. 8.1946, Ročník 2. č.173. ISSN 1802-6273.

4. 2.1947, Ročník 3. č. 29. ISSN 1802-6273.

19.2.1947, Ročník 3. č. 42. ISSN 1802-6273.

21.2.1947, Ročník 3. č. 43. ISSN 1802-6273.

22.2.1947, Ročník 3. č. 44. ISSN 1802-6273.

Národní archiv v Praze, f. Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv 1945 – 1951 (1955), karton 3232 a 3231, díl II, svazek 1., ev. č. 1027:

Chicago Daily News, 15.5.1945

Čechoslovák, 12.1.1945; 6.7.1945

Głos Wielkopolski, 23.1.1948

Lidová demokracie, 16.10.1945; 6.12.1945; 31.3.1946; 3.4.1947

Lidové noviny, 30.11.1951

Ľudový denník, 2.3. 1945

Mladá fronta, 17.1.1946; 10.8.1948

Národ, 3.7.1945; 26.7.1945

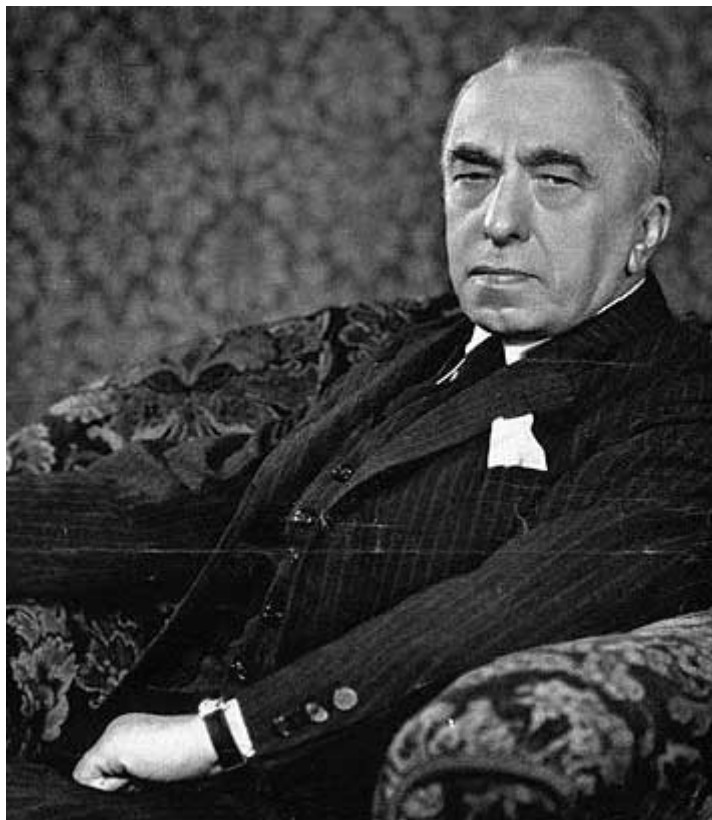
Národní osvobození, 21.2.1947

Newyorské listy, 24.4.1945; 30.6.1945; 1.7.1945; 3.7.1945
Newyorský denník, 3.7.1945
New York Herald Tribune, 15.5.1945; 1.7.1945
Nová doba, 15.5.1945
Nové Československo, 7.7.1945
Obrana lidu, 30.11.1951
Práce, 21.2.1947
Právo lidu, 26.4.1946
Rudé právo, 20.2.1947; 9.3.1947; 30.11.1948; 18.11.1951; 30.11.1951; 2.12.1951
Slovák v Amerike, 28.8.1945; 30.8.1945; 4.9.1945
Slovenská obrana, 11.5.1945; 18.5.1945
Svobodné noviny, 15.7.1947
Svobodné slovo, 13.1.1948; 5.5.1948; 29.11.1951
Svornost, 4.6.1945; 18.6.1945; 21.6.1945; 2.7.1945
The New York Times, 1.7.1945; 13.1.1948
The Times, 13.1.1948

Internetové zdroje:

archiv.ucl.cas.cz – Ústav pro českou literaturu - digitalizovaný archiv časopisů
kramerius.nkp.cz – vyhledavač Národní knihovny
Newton Media – mediální archiv
www.ceskatelevize.cz – Česká televize
www.psp.cz – Poslanecká sněmovna
www.rozhlas.cz – Český rozhlas
www.youtube.com

11. Příloha č. 1

zdroj: www.hacha.cz

12. Příloha č. 2

Za 20 hal.

PRAŽSKÉ NOVINY

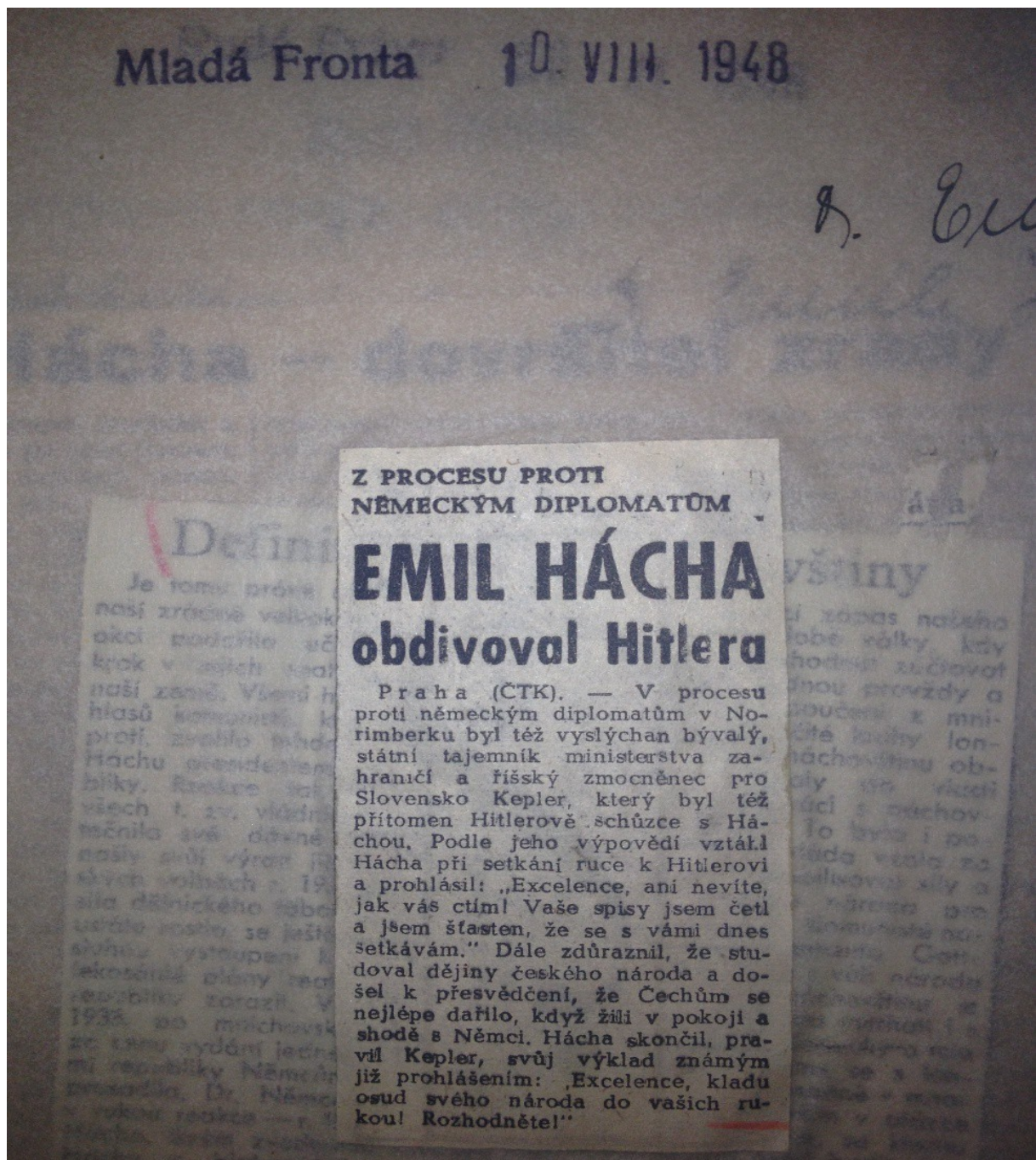
Ročník 259, čís. 276. V Praze ve čtvrtek 1. prosince 1938. Měsíční předplatné 5.— Kč.

Nejvyšší soudce v čele státu

Národní shromáždění zvolilo dne 30. listopadu roku 1938 prezidentem republiky dr. Emila Hácha, presidenta Nejvyššího správního soudu. Dr. Hácha byl vyrozuměn o výsledku volby tímto osvědčujícím pergaménovým listem: »Národní shromáždění republiky Česko-Slovenské, vykonávající právo a povinnost, jež mu ukládá ústava republiky, zvolilo dne 30. listopadu 1938 Vás prezidentem republiky v té dobré víře, že budete setrvati zákonů a úřad svůj svědomitě vykonávati, že budete dbáti blaha lidu i státu a odvraceti od něho škody a nebezpečnosti. Váše všecko na potvrzení dalo Národní shromáždění přivésti státní pečeti na tento list, jež jest dán v Praze 30. měsíce listopadu léta Páně tisícibodevitistěbátřicátéhoosmého.«

zdroj: Národní archiv Praha

zdroj: Národní archiv Praha

14. Příloha č. 4

Slza – Emil Hácha

*Osud je, dítě, zlý ironik.
Perlivou číši mi nalil,
výsměchu jeho jsem neunik',
číši mou hned zase zkalil.*

*Beznaděj, dítě, je hořký druh,
beznaděj sestra je smrti,
jedna mne sevřela ve svůj kruh,
druhá mne nazítří zdrtí.*

*Všichni tři spolu mi v patách jdou,
stín jejich padá v mé dráhy,
nesmím již dívat se za tebou,
pohled jen cítím tvůj vlahý.*

*Konec mé cesty mi kyne již,
myšlenky bloudí mi zmateně,
tajnou však slzu tvou – nevidíš? -
na zlaté nesu si paténě.*

Báseň je převzata ze sborníku **Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR**, Praha, listopad 2008. Zde byla přetištěna z prvního vydání Háchovy básnické sbírky *Omyly a přeludy*.